

sygn. XXV C 1635/18

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 czerwca 2021 roku

Sąd Okręgowy w Warszawie XXV Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący Sędzia (del.) Kamil Gołaszewski

Protokolant Katarzyna Konarzewska

po rozpoznaniu 17 maja 2021 roku w Warszawie na rozprawie

sprawy z powództwa R. L. (1), M. L.

przeciwko Bank (...) SA w W.

o ustalenie i zapłatę

I. zasądza od **Banku (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w W.** na rzecz **R. L. (1) i M. L.** kwoty:

1) **po 292 386,92 zł** (dwieście dziewięćdziesiąt dwa tysiące trzysta osiemdziesiąt sześć złotych dziewięćdziesiąt dwa grosze) wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie do dnia zapłaty:

a) od kwot po 23 838,98 zł (dwadzieścia trzy tysiące osiemset trzydzieści osiem złotych dziewięćdziesiąt osiem groszy) od 4 września 2018 roku

b) od kwot po 268 547,94 zł (dwieście sześćdziesiąt osiem tysięcy pięćset czterdzieści siedem złotych dziewięćdziesiąt cztery grosze) od 2 marca 2021 roku,

2) **po 56 496,69 CHF** (pięćdziesiąt sześć tysięcy czterysta dziewięćdziesiąt sześć franków szwajcarskich sześćdziesiąt dziewięć centymów) wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie do dnia zapłaty:

a) od kwot po 49 891,63 CHF (czterdzieści dziewięć tysięcy osiemset dziewięćdziesiąt jeden franków szwajcarskich sześćdziesiąt trzy centymy) od 4 września 2018 roku

b) od kwot po 6 605,06 CHF (sześć tysięcy sześćset pięć franków szwajcarskich sześć centymów) od 2 lutego 2021 roku;

II. w pozostałym zakresie oddala powództwo

III. zasądza od **Banku (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w W.** na rzecz **R. L. (1) i M. L.** kwoty **po 12 625,84 zł** (dwanaście tysięcy sześćset dwadzieścia pięć złotych osiemdziesiąt cztery grosze) tytułem kosztów procesu, w tym po 12 230,61 zł (dwanaście tysięcy dwieście trzydzieści złotych sześćdziesiąt jeden groszy) kosztów zastępstwa procesowego.

sygn. XXV C 1635/18

UZASADNIENIE

wyroku z dnia 7 czerwca 2021 r.

I. Żądania stron

1. Powodowie R. L. (1) i M. L. pozwem z dnia 1 sierpnia 2018 r. (data nadania w placówce pocztowej – k. 67), zmodyfikowanym następnie pismami procesowymi z dnia 1 czerwca 2020 r., 28 września 2020 r., 1 grudnia 2020 r. i 3 lutego 2021 r., skierowanym przeciwko Bankowi (...) S.A. z siedzibą w W., wnieśli o:

a. ustalenie nieistnienia stosunku prawnego wynikającego z nieważnej umowy kredytu hipotecznego denominowanego nr (...) na finansowanie inwestycji prowadzonej przez inwestora zastępczego, zwartej między stronami w dniu 18 stycznia 2016 r. (stwierdzenie nieważności umowy),

b. zasądzenie od pozwanego solidarnie na rzecz powodów kwoty 607 985,96 zł oraz kwoty 251 094,19 CHF wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty z uwagi na nieważność umowy kredytu.

2. Ewentualnie w przypadku stwierdzenia braku podstaw do uwzględnienia powyższych żądań powodowie wnieśli o:

a. zasądzenie od pozwanego solidarnie na rzecz powodów kwoty 376.411,06 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty,

b. ustalenie, że postanowienia § 1 ust. 3 i 4, § 4 in fine, § 10 ust. 2, § 13 ust.4 umowy kredytu hipotecznego denominowanego nr (...) na finansowanie inwestycji prowadzonej przez inwestora zastępczego, zwartej między stronami w dniu 18 stycznia 2016 r., postanowienia § 2 pkt 11, 26 i 34, § 33, § 34 ust. 1-4 Regulaminu udzielania przez Bank (...) S.A. kredytów hipotecznych dla osób fizycznych obowiązującego w dniu zawarcia ww. umowy kredytu, postanowienia § 1 ust. 4 ww. umowy w brzmieniu nadanym jej w drodze aneksu nr 3 zawartego pomiędzy stronami w dniu 23 czerwca 2008 r. oraz postanowienia § 10 ust. 2 ww. umowy kredytu w brzmieniu nadanym jej w drodze aneksu nr 4 zawartego przez strony w dniu 08 października 2009 r. – stanowią niedozwolone postanowienia umowne i nie wiążą powodów (są bezskuteczne wobec powodów) od chwili zawarcia umowy;

3. W każdym przypadku powodowie wnieśli także o zasądzenie od pozwanego solidarnie na ich rzecz kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego oraz opłaty skarbowej od pełnomocnictwa – według norm prawem przepisanych (pозew – k. 3-15, modyfikacja powództwa z dnia 01 czerwca 2020 r. – k. 519-533, modyfikacja powództwa z dnia 28 września 2020 r. – k. 551-563, modyfikacja powództwa z dnia 1 grudnia 2020 r. – k. 579-585, modyfikacja powództwa z dnia 3 lutego 2021 r. – k. 600-605).

4. W odpowiedzi na pozew oraz pismach procesowych z dnia 2 lipca 2020 r., 26 października 2020 r. i 28 stycznia 2021 r. stanowiących odpowiedź na modyfikację powództwa pozwany Bank (...) S.A. z siedzibą w W. konsekwentnie wnosił o oddalenie powództwa w całości i zasądzenie od powodów na rzecz pozwanego solidarnie (ewentualnie łącznie) kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego wg norm przepisanych z uwzględnieniem opłaty skarbowej od pełnomocnictwa w kwocie 34 zł (odpowiedź na pozew – k.73-100v, pismo z 02.07.2020 r. – k. 540-549v., pismo z 26.10.2020 r. – k. 570-571v., pismo z 28.01.2021 r. – k. 616-619v., pismo z 14.04.2021 r. zawierające ostateczne stanowisko w sprawie – k. 655-659).

II. **Stan faktyczny**

5. Stan faktyczny w zakresie obejmującym treść zawartych umów i przebieg ich wykonywania nie był sporny między stronami. Stąd też podstawą rozstrzygnięcia są poniższe ustalenia faktyczne:

6. W dniu 18 stycznia 2006 r. M. L. i R. L. (1) zawarli z Bankiem (...) S.A. w W. umowę kredytu hipotecznego denominowanego nr (...) na finansowanie inwestycji prowadzonej przez inwestora zastępczego (dalej również: umowa) (k.19-24). Na podstawie umowy Bank udzielił kredytobiorcom kredytu w złotowej równowartości waluty wymiennej w kwocie 189.902,75 CHF (§ 1 ust. 1). Kwota CHF określona w ust. 1 stanowi kwotę, w oparciu o którą będzie obliczona kwota kredytu wyrażona w złotych przy uruchomieniu kredytu oraz przy spłacie rat kapitału i odsetek.

7. Podstawą zawarcia umowy był złożony przez powodów w dniu 16 września 2005 r. wniosek o udzielenie kredytu hipotecznego na cele budowlano-remontowe (wniosek – k. 196-197). We wniosku wskazana została kwota 453.013,00 zł stanowiącej równowartość kwoty w CHF. Jako okres kredytowania wskazano 26 lat, zaś jako cel budowę domu jednorodzinnego. Wypłata kredytu następować miała w transzach zgodnie z umową zawartą z (...) Sp. z o.o.

8. W karcie informacyjnej klienta dołączonej do wniosku kredytowego powodowie wskazali, że oboje wykonują zawód kasjera walutowego (karta informacyjna – k. 198, k. 200). Powód R. L. (2) w zakresie posiadanych zobowiązań wskazał kredyt hipoteczny w banku (...) S.A. z pozostałą kwotą do spłaty w wysokości 99.000 CHF i datą wygaśnięcia zobowiązania na 2030 r. (k. 201)

9. W § 1 ust. 3 umowy wskazano, że uruchomienie kredytu następuje w złotych, przy jednoczesnym przeliczeniu kwoty kredytu na CHF po kursie kupna dewiz obowiązującym w Banku w dniu uruchomienia kredytu. W przypadku wzrostu kursu CHF w okresie między dniem zawarcia niniejszej umowy a dniem uruchomienia kredytu Bank może obniżyć kwotę kredytu wyrażoną w CHF w takim stopniu, aby nie przekraczała kwoty 453.013,00 zł. Zmiana kwoty kredytu w związku ze zmianą kursu nie wymaga zawarcia aneksu do umowy (§ 1 ust. 4).

10. Kredyt miał zostać przeznaczony na sfinansowanie budowy i zakupu domu jednorodzinnego położonego w K., gm. K., działka (...), dla którego miała zostać założona nowa księga wieczysta wydzielona z księgi wieczystej KW nr (...) prowadzonej przez Sąd Rejonowy w Środzie Śląskiej, Wydział Ksiąg Wieczystych (§ 2 ust. 1).

11. Okres kredytowania obejmuje czas od 18 stycznia 2006 r. do 20 lipca 2031 r. (§ 3 ust. 1).

12. Od kwoty udzielonego kredytu Bank pobiera prowizję przygotowawczą w wysokości 0,7% kwoty kredytu, tj. 1.329,32 CHF, po kursie sprzedaży dewiz z dnia uruchomienia I transzy kredytu (§ 4).

13. Wypłata kredytu nastąpić miała w transzach, przy czym ostateczny termin wykorzystania kredytu upływał w dniu 31 marca 2007 r. (§ 5 ust. 1 i 2). Bank miał uruchomić transze kredytu w następujących wysokościach i terminach:

a. I transza - do 10 kwietnia 2006 r. – złotowa równowartość kwoty 38.427,48 CHF na konto inwestora zastępczego

b. II transza - do 15 maja 2006 r. - złotowa równowartość kwoty 61.483,97 CHF na konto inwestora zastępczego

c. III transza - do 30 czerwca 2006 r. - złotowa równowartość kwoty 30.741,98 CHF na konto inwestora zastępczego

d. IV transza – do 30 września 2006 r. - złotowa równowartość kwoty 23.056,49 CHF na konto inwestora zastępczego

e. V transza – do 30 listopada 2006 r. - złotowa równowartość kwoty 18.802,04 CHF na konto kredytobiorcy celem przeprowadzenia prac wykończeniowych

f. VI transza – do 30 marca 2007 r. - złotowa równowartość kwoty 17.390,79 CHF na konto kredytobiorcy celem przeprowadzenia prac wykończeniowych (§ 5 ust.3).

14. W myśl § 10 ust. 1 umowy, kredytobiorca zobowiązany jest dokonywać spłaty rat kredytu w złotych, według kursu sprzedaży ogłaszanego przez Bank na dzień spłaty określony w umowie.

15. Kredyt oprocentowany jest według zmiennej stopy procentowej. Stopa procentowa ulega zmianie w okresach 6-miesięcznych, liczonych od dnia podpisania umowy, przy czym:

a) dla ustalenia stopy procentowej na pierwszy 6-miesięczny okres jako stopę bazową przyjmuje się odpowiednio stawkę LIBOR 6M notowaną na 2 dni robocze przed podpisaniem umowy

b) dla ustalenia stopy procentowej na następne 6-miesięczne okresy jako stopę bazową przyjmuje się odpowiednio stawkę LIBOR 6M notowaną na 2 dni robocze przed zakończeniem poprzedniego okresu. (§ 11 ust. 1,3).

16. W § 13 ust. 3 umowy wskazano, że Bank jest uprawniony do przewalutowania kredytu denominowanego na kredyt złotowy w przypadku: postawienia kredytu w stan wymagalności lub wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego lub wytoczenia powództwa o zapłatę wierzytelności Banku, przy czym Bank dokonuje przeliczenia wierzytelności Banku na złote po kursie średnim sprzedaży dewiz danej waluty według Tabeli kursów Banku lub po kursie średnim NBP, na dzień dokonania czynności, o których mowa w ustępie 3 (§ 13 ust. 4).

17. Prawne zabezpieczenie spłaty kredytu stanowi m.in. hipoteka kaucyjna do kwoty 748.004,14 zł ustanowiona na nieruchomości położonej w K., gm. K., działka (...), dla którego miała zostać założona nowa księga wieczysta wydzielona z księgi wieczystej KW nr (...) prowadzonej przez Sąd Rejonowy w Środzie Śląskiej, Wydział Ksiąg Wieczystych, udokumentowana przedłożonym w Banku prawomocnym odpisem z księgi wieczystej (§ 14 ust. 1 pkt 2).

18. Integralną część umowy kredytu hipotecznego denominowanego nr (...) stanowi „Regulamin (...)” oraz wyciąg z „Taryfy opłat i prowizji (...)” (§ 27 ust. 2).

19. W § 2 pkt 11 „Regulaminu (...)” (dalej jako: Regulamin), zdefiniowano kredyt denominowany jako kredyt udzielony w walucie wymiennej z zastrzeżeniem, że wysokość świadczenia Banku i klienta ustalana jest w walucie polskiej według wartości waluty kredytu właściwej na dzień uruchomienia i spłaty kredytu (walutowa klauzula waloryzacyjna), zaś w pkt 33 zdefiniowano stawkę LIBOR jako stopę referencyjną dla krótkoterminowych pożyczek międzybankowych dla USD, CHF oraz innych walut, ustalana i publikowana przez (...) codziennie o godz. 11 czasu londyńskiego; stawka LIBOR jest kalkulowana dla USD lub CHF w oparciu o bazę ACT/360 (faktyczna liczba dni dzielona przez 360), zaś rozliczenie ma miejsce po dwóch dniach roboczych od daty zawarcia transakcji. W pkt 34 Tabele kursów zdefiniowano jako tabelę kursów walut Banku (...) S.A., obowiązującą o godz. 8.00 w dniu, w którym następuje operacja.

20. W § 6 ust. 1 Regulaminu wskazano, że Bank udziela kredytów hipotecznych lub denominowanych do kursu EUR, USD lub CHF, jednakże Bank może wyrazić zgodę na udzielenie kredytu w innej walucie niż określona w ust. 1 (ust. 2).

21. Kredyt oprocentowany jest wg stopy procentowej dla depozytów 6-miesięcznych, zwaną dalej stopą bazową, ustalonej w oparciu o stawkę LIBOR dla kredytów denominowanych w USD lub CHF i powiększonej o stałą w okresie kredytowania marżę Banku, określoną w umowie kredytu (§ 27 ust. 1 pkt 1 Regulaminu).

22. W § 33 Regulaminu postanowiono, że realizacja kredytu denominowanego następuje w złotych w wysokości odpowiadającej równowartości kredytu wyrażonego w walucie wymiennej, przeliczone wg Tabeli kursów, po kursie kupna: 1) dewiz w przypadku bezgotówkowej realizacji kredytu, 2) pieniędzy w przypadku bezgotówkowej realizacji kredytu.

23. W myśl § 34 ust. 1 Regulaminu, spłata kredytu denominowanego wraz z odsetkami następuje w złotych, w ratach określonych w walucie bazowej kredytu w Umowie kredytu, po ustalonym wg Tabeli kursów kursie sprzedaży: 1) dewiz przy płatnościach w formie bezgotówkowej, 2) pieniędzy przy płatnościach w formie gotówkowej. Obliczając dzienną stawkę oprocentowania Bank stosuje dzielnik 360 (ust. 2). W ust. 3 wskazano, że w przypadku raty wpłaconej w terminie wcześniejszym niż określony w umowie kredytu lub harmonogramie spłat, zmniejszenie kwoty zadłużenia z tytułu udzielonego kredytu następuje w dniu płatności najbliższej raty.

24. Kredytobiorcy oświadczyli, że przed podpisaniem umowy otrzymali wyciąg z „Taryfy opłat i prowizji (...)” w części dotyczącej niniejszej umowy oraz „Regulamin (...)”, zapoznali się z ich treścią i uznają ich wiążący charakter (§ 27 ust. 1 umowy).

25. Zawierając przedmiotową umowę kredytową nr (...) powodowie złożyli oświadczenie o zapoznaniu się z informacją dotyczącą oprocentowania kredytu zmienną stopą procentową oraz, że jest im w pełni znane i wyjaśnione przez Bank ryzyko związane ze zmianą stopy procentowej według której oprocentowane jest zaciągnięte zobowiązanie kredytowe, jak również, że wyrażają zgodę na ponoszenie przez siebie ww. ryzyka i są świadomi jego ponoszenia (oświadczenie – k. 306).

26. Powodowie złożyli również oświadczenie, że w związku z zaciągnięciem kredytu denominowanego zapoznali się z informacją dotyczącą zaciągnięcia i wykonywania umowy kredytu hipotecznego denominowanego do waluty obcej oraz że jest im w pełni znane oraz wyjaśnione przez Bank ryzyko związane ze zmianą kursu waluty, w której zaciągnęli zobowiązanie kredytowe. Oświadczyli ponadto, że wyrażają zgodę na ponoszenie przez siebie ww. ryzyka oraz na dokonanie przez Bank przewalutowania kredytu denominowanego na kredyt złotowy i wystawienie bankowego tytułu egzekucyjnego w złotych (oświadczenie – k. 307).

27. W dniu 03 kwietnia 2007 r. strony zawarły Aneks nr 1 do umowy kredytu nr (...) (k. 25-26v), którym zmieniono m.in.:

a) § 2 umowy, wskazując, że kredyt jest przeznaczony na sfinansowanie budowy i zakupu domu jednorodzinnego położonego w K., gm. K., działka (...), dla której miała zostać założona nowa księga wieczysta wydzielona z księgi wieczystej KW nr (...) prowadzonej przez Sąd Rejonowy w Środzie Śląskiej, Wydział Ksiąg Wieczystych i którego łączny koszt wynosi 602.103,00 zł (§ 1 aneksu)

b) § 5 ust. 3 umowy, wskazując, że Bank uruchamia transze kredytu:

III transza - do 13 kwietnia 2007 r. - złotowa równowartość kwoty 35.223,75 CHF nie więcej niż 84.026,25 zł na konto inwestora zastępczego

IV transza – do 01 października 2007 r. - złotowa równowartość kwoty 18.574,72 CHF nie więcej niż 44.310,00 zł na konto inwestora zastępczego

V transza – do 30 października 2007 r. - złotowa równowartość kwoty 18.661,97 CHF nie więcej niż 44.518,12 zł na rachunek (...) Kredytobiorcy z przeznaczeniem na sfinansowanie robót wykończeniowych

VI transza – 31 marca 2008 r. - złotowa równowartość kwoty 17.530,86 CHF nie więcej niż 41.819,88 zł na rachunek (...) Kredytobiorcy z przeznaczeniem na sfinansowanie robót wykończeniowych (§ 2 aneksu).

c) § 14 ust. 1 pkt 2 umowy wskazując, że zabezpieczenie spłaty kredytu stanowi hipoteka kaucyjna do kwoty 922.662,00 zł ustanowiona na nieruchomości położonej w K., gm. K., działka (...), dla którego miała zostać założona nowa księga wieczysta wydzielona z księgi wieczystej KW nr (...) prowadzonej przez Sąd Rejonowy w Środzie Śląskiej, Wydział Ksiąg Wieczystych, udokumentowana przedłożonym w Banku prawomocnym odpisem z księgi wieczystej (§ 6 aneksu).

28. W dniu 03 kwietnia 2007 r. strony zawarły Aneks nr 1 do umowy przelewu wierzytelności na zabezpieczenie nr (...) z dnia 18 stycznia 2006 r. (k. 26), którym zmieniono § 1 umowy, nadając mu brzmienie: „Państwu M. i R. L. (1) został przyznany przez Bank kredytu hipotecznego w złotowej równowartości waluty wymiennej w kwocie 189.902,75 CHF, na warunkach i terminach spłat określonych w umowie kredytowej nr (...) z dnia 18 stycznia 2006 r., zmienionej aneksem nr (...) z dnia 03 kwietnia 2007 r.”

29. W dniu 5 grudnia 2007 r. strony zawarły Aneks nr 2 do umowy kredytu nr (...) (k. 28-28v), którym zmieniono m.in.:

a) § 2 umowy wskazując, że łączny koszt budowy i zakupu domu jednorodzinnego wynosi 562.444,20 zł (§ 1 aneksu)

b) § 5 umowy wskazując, że Bank uruchamia transze kredytu:

IV transza – do 7 grudnia 2007 r. - złotowa równowartość kwoty 2.301,78 CHF nie więcej niż 5.490,91 zł na konto inwestora zastępczego

V transza – do 31 grudnia 2007 r. - złotowa równowartość kwoty 16.272,94 CHF nie więcej niż 38.819,09 zł na rachunek (...) Kredytobiorcy z przeznaczeniem na sfinansowanie robót wykończeniowych

VI transza – do 31 stycznia 2008 r. - złotowa równowartość kwoty 18.661,97 CHF nie więcej niż 44.518,12 zł na rachunek (...) Kredytobiorcy z przeznaczeniem na sfinansowanie robót wykończeniowych

VII transza - do 31 marca 2008 r. - złotowa równowartość kwoty 17.530,86 CHF nie więcej niż 41.819,88 zł na rachunek (...) Kredytobiorcy z przeznaczeniem na sfinansowanie robót wykończeniowych (§ 2 aneksu).

30. W dniu 23 czerwca 2008 r. strony zawarły Aneks nr 3 do umowy kredytu nr (...) (k. 29-30), którym zmieniono m.in.:

a) § 1 umowy, nadając mu brzmienie:

„1.1). Bank udzielił w dniu 18 stycznia 2006 r. Kredytobiorcy kredytu w złotowej równowartości waluty wymiennej w kwocie 189.902,75 CHF. Aktualne zadłużenie na dzień 23.06.2008 r. wynosi 185.344,99 CHF.

2). Z dniem 23.06.2008 r. na wniosek Kredytobiorcy kwota kredytu ulega podwyższeniu o złotową równowartość waluty wymiennej w kwocie 59.250,48 CHF, tj. do kwoty 249.153,23 CHF z przeznaczeniem na sfinansowanie robót wykończeniowych.

3). Stan zadłużenia po podwyższeniu kwoty kredytu wynosi 244.595,47 CHF.” (§ 1 aneksu).

b) § 1 ust. 4 umowy, nadając mu brzmienie: „W przypadku wzrostu kursu CHF w okresie między dniem zawarcia niniejszej umowy a dniem uruchomienia kredytu Bank może obniżyć kwotę kredytu wyrażoną w CHF w takim stopniu, aby nie przekraczała kwoty 556.653,47 zł. Zmiana kwoty kredytu w związku ze zmianą kursu nie wymaga zawarcia aneksu do umowy.” (§ 2 aneksu).

c) § 2 umowy, wskazując, że łączny koszt budowy i zakupu domu jednorodzinnego wynosi 678.757,20 zł (§ 3 aneksu).

d) § 5 umowy wskazując, że Bank uruchamia transze kredytu:

VIII transza – do 30 czerwca 2008 r. - złotowa równowartość kwoty 59.250,48 CHF nie więcej niż 120.000 zł na rachunek (...) Kredytobiorcy z przeznaczeniem na sfinansowanie robót wykończeniowych (§ 4 aneksu).

d) § 16 umowy wskazując wartość hipoteki stanowiącej zabezpieczenie spłaty kredytu do kwoty 1.035.979,14 zł (§ 7 aneksu).

31. W dniu 8 października 2009 r. strony zawarły Aneks nr 4 do umowy kredytu nr (...) (k. 31-31v)), którym na wniosek Kredytobiorców z dnia 24 września 2009 r. zmieniono § 10 ust. 2 umowy, nadając mu brzmienie: 2. Kredyt wraz z odsetkami spłacany jest w CHF w równych ratach miesięcznych. Kapitał jest spłacany do miesiąc. Spłata rat odsetkowych lub kapitałowo-odsetkowych następuje w 20 dniu miesiąca. Kredyt spłacany jest w terminach i kwotach określonych w harmonogramie spłat stanowiącym integralną część niniejszej umowy.” (§ 1 aneksu).

32. Powodowie złożyli następujące wnioski o wypłatę kredytu:

a) w dniu 18 stycznia 2006 r. o wypłatę transzy IV w kwocie 5.490,91 PLN (k. 318)

b) w dniu 18 stycznia 2006 r. o wypłatę transzy V w kwocie 34.376,01 PLN (16.272,94 CHF) (k. 319)

c) w dniu 7 grudnia 2007 r. o wypłatę transzy nr IV w kwocie 2.301,78 CHF (k. 317)

d) w dniu 10 grudnia 2007 r. o wypłatę transzy w dniu 15 stycznia 2008 r. w kwocie 40.270,66 PLN (18.661,97 CHF) (k. 320)

e) w dniu 28 marca 2008 r. o wypłatę transzy w dniu 28 marca 2008 r. w kwocie 38.424,14 PLN (k. 321)

f) w dniu 23 czerwca 2008 r. o wypłatę transzy w dniu 23 czerwca 2008 r. w kwocie 120.000 PLN (k. 322)

33. Na podstawie umowy kredytu nr (...) Bank wypłacił powodom w ramach: I transzy w dniu 7 kwietnia 2006 r. kwotę 91.668,74 zł, II transzy w dniu 16 maja 2006 r. kwotę 146.670,00 zł, III transzy w dniu 16 kwietnia 2007 r. kwotę 80.056,54 zł, IV transzy w dniu 7 grudnia 2007 r. kwotę 4,887,37 zł, V transzy w dniu 19 grudnia 2007 r. kwotę 34.676,01 zł, VI transzy w dniu 15 stycznia 2008 r. kwotę 40.270,67 zł, VII transzy w dniu 28 marca 2008 r. kwotę 38.424,14 zł, VIII transzy w dniu 24 czerwca 2008 r. kwotę 120.000,00 zł. (zaświadczenie – k. 43-44, k. 588).

34. Od października 2009 r. powodowie uiszczali na rzecz pozwanego raty kredytowe bezpośrednio w walucie CHF (zaświadczenie – k. 43-44).

35. Równowartość w PLN rat kredytowych spłaconych przez powodów w okresie od 22 maja 2006 r. do 21 września 2009 r. wynosi łącznie 70.890,08 zł. (zaświadczenie – k. 43-44).

36. Równowartość w CHF rat kredytowych spłaconych przez powodów w okresie od 22 maja 2006 r. do 20 kwietnia 2018 r. wynosi łącznie 139.594,57 CHF (zaświadczenie – k. 43-44).

37. W dniu 29 listopada 2017 r. powodowie złożyli do pozwanego reklamację dotyczącą umowy nr (...) w zakresie w jakim umowa ta zawiera niedozwolone klauzule umowne, polegające na przeliczeniu wypłaconej kwoty kredytu zgodnie z kursem kupna CHF, obowiązującego w Banku oraz obowiązku spłaty kredytu po przeliczeniu każdej raty z zastosowaniem kursu stosowanego przez Bank (reklamacja – k. 59-61). W odpowiedzi na powyższe, pismem z dnia 21 grudnia 2017 r. pozwany odmówił uwzględnienia reklamacji (pismo pozwanego z dnia 21.12.2017 r. – k. 62-63v).

38. Powodowie w dniu 28 czerwca 2019 r. dokonali całkowitej spłaty kredytu (okoliczność bezsporna).

39. Ponadto na podstawie pozostałych zgromadzonych w sprawie dokumentów należało ustalić, że powód R. L. (2) od 1 czerwca 1998 r. prowadzi działalność gospodarczą pod nazwą (...) Kantor (...)” w zakresie kupna i sprzedaży walut obcych (zaświadczenie o numerze identyfikacyjnym REGON – k. 206, decyzja dewizowa – k. 207-29, k. 209).

III. Podstawy ustaleń

40. Ustalając stan faktyczny, sąd oparł się na zgromadzonych w aktach sprawy ww. dokumentach, które nie budziły zastrzeżeń co do ich wiarygodności, nie były kwestionowane przez strony oraz miały kluczowe znaczenie dla sprawy ze względu na podstawę prawną rozstrzygnięcia sporu.

41. Sąd pominął wniosek o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego, ponieważ rozstrzygnięcie sprawy nie wymagało informacji specjalnych.

42. Sąd pominął dowód z przesłuchania stron. Zgodnie z art. 299 kpc dowód z przesłuchania stron jest dowodem o tzw. subsydiarnym charakterze. Sąd dopuszcza ten dowód, jeśli w świetle stanowisk stron i po przeprowadzenia postępowania dowodowego pozostały kwestie faktyczne wymagające przesądzenia (udowodnienia). Norma art. 299 kpc wskazuje więc na to, że przeprowadzenie dowodu z przesłuchania stron następować powinno po przeprowadzeniu innych dowodów i jedynie wówczas, gdy w ocenie sądu będzie zachodziła taka konieczność. Dowód z przesłuchania strony nie może służyć powoływaniu nowych (niewskazanych wcześniej) faktów, skoro powinien zmierzać do ich weryfikacji. Przez dowód z przesłuchania strony uzyskują jedynie możliwość by wykazać (udowodnić) wcześniej powołane fakty. Nie można przyjmować, że dopiero na tym etapie postępowania wprowadzane będą do postępowania nowe fakty, które mogą stanowić podstawę określonych skutków prawnych dla stron. Dlatego bez wskazania twierdzeń o faktach w zakresie indywidualnego ustalenia warunków umowy (tj. wskazania jakie konkretne czynności składały się na takie indywidualne ustalenie) dowód podlegał pominięciu. Pozwany zaś ograniczył się do wskazania, że indywidualne uzgadnianie polegało na wyborze kredytu indeksowanego, nie przytaczając żadnych twierdzeń dotyczących konkretnych czynności, w wyniku których miałyby dojść do ustalenia między stronami treści klauzul odsyłających do tabeli kursów.

43. Podstawą rozstrzygnięcia w sprawie nie były zagadnienia związane z udzieloną przed zawarciem umowy informacją o ryzyku wiążącym się z jej wykonywaniem. Zarzuty powodów ograniczały się do kwestionowania postanowień dotyczących zasad ustalenia kursów walut. Tym bardziej nie było więc podstaw do przesłuchiwania powodów.

IV. **Brak interesu prawnego w żądaniu ustalenia**

44. Powodowie wystąpili z dwoma roszczeniami: ustalenia nieistnienia stosunku prawnego wynikającego z nieważnej umowy kredytu hipotecznego denominowanego nr (...) oraz zasądzenia od pozwanego solidarnie na rzecz powodów kwoty 607 985,96 zł oraz kwoty 251 094,19 CHF wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty z uwagi na nieważność umowy kredytu.

45. Żądanie ustalenia nieistnienia stosunku prawnego jest powództwem o ustalenie z art. 189 kpc, a więc możliwość wystąpienia z takim powództwem jest uzależniona od istnienia po stronie powodowej interesu prawnego, który rozumiany jest jako potrzeba ochrony sfery prawnej powoda, którą może uzyskać przez samo ustalenie stosunku prawnego lub prawa (m.in. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10.06.2011 r., sygn. akt II CSK 568/10, Legalis nr 369574).

46. W ocenie Sądu strona powodowa nie posiada interesu prawnego w żądaniu ustalenia nieistnienia/ stwierdzenia nieważności umowy nr (...).

47. Powództwo o ustalenie może być uwzględnione wtedy, gdy spełnione są dwie przesłanki merytoryczne: interes prawny oraz wykazanie prawdziwości twierdzeń powoda, o tym, że dany stosunek prawny lub prawo rzeczywiście istnieje lub nie istnieje. Pierwsza z tych przesłanek warunkuje określony skutek tego powództwa, decydując o dopuszczalności badania i ustalania prawdziwości twierdzeń powoda. Wykazanie zaś istnienia drugiej z tych przesłanek decyduje o kwestii zasadności powództwa. W doktrynie pierwsza z wymienionych przesłanek merytorycznych określana jest jako przesłanka skuteczności, druga jako przesłanka zasadności powództwa (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 czerwca 2001 r., sygn. akt II CKN 898/00, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 19 listopada 1996 r., sygn. akt III CZP 115/96, OSNC 1997 nr 4 poz. 35).

48. Zgodnie z jednolicie przyjmowanym w orzecznictwie poglądem, interes prawny istnieje, jeżeli sam skutek, jaki wywoła uprawomocnienie się wyroku ustalającego, zapewni stronie powodowej ochronę jej prawnie chronionych interesów, czyli definitywnie zakończy spór istniejący lub prewencyjnie zapobiegnie powstaniu takiego sporu w przyszłości (m.in. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18.06.2009 r., sygn. akt II CSK 33/2009, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2.10.2008 r., sygn. akt II CSK 194/08, wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 24.04.2018 r. sygn. akt V ACa 1216/17).

49. W trakcie trwania niniejszego postępowania (28 czerwca 2019 r.) powodowie dokonali całkowitej spłaty kredytu, wobec czego Sąd uznał, iż brak było jednej z wcześniej wskazanych przesłanek w postaci istnienia stosunku prawnego, która to warunkuje możliwość uwzględnienia roszczenia o ustalenie.

50. Zawarta umowa nie nakłada obecnie (w momencie zamknięcia rozprawy) żadnych praw i obowiązków na strony, co do których istniałaby potrzeba wyjaśnienia sytuacji prawnej stron. Ewentualna nieważność umowy rodzić może jedynie roszczenia związane z zwrotem świadczeń spełnianych w ramach jej wykonywania – potrzeba ochrony praw powodów ogranicza się więc do roszczeń o charakterze pieniężnym.

51. Wobec powyższego roszczenie w zakresie żądania ustalenia nieistnienia umowy kredytu hipotecznego denominowanego nr (...) podlegało oddaleniu.

V. **Nieważność umowy**

52. Pomimo oddalenia ww. roszczenia powodów Sąd obowiązany był zbadać ważność czynności prawnej - przesłankowo wywodzonego przez powodów roszczenia o zapłatę.

1. Dopuszczalność umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego

53. Zgodnie z art. 69 ust. 1 Prawa bankowego przez umowę kredytu bank zobowiązuje się oddać do dyspozycji kredytobiorcy kwotę środków pieniężnych a kredytobiorca zobowiązuje się do korzystania z niej na warunkach określonych w umowie, zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami w oznaczonych terminach spłaty oraz zapłaty prowizji od udzielonego kredytu.

54. W stanie prawnym obowiązującym w dacie zawarcia spornej umowy kredytu nie budzi wątpliwości sądu dopuszczalność konstruowania zarówno umów kredytu indeksowanego (waloryzowanego) do waluty obcej, w których wysokość kwoty wykorzystanego kredytu wyrażona w złotych jest określana (indeksowana) według kursu waluty obcej w celu ustalenia wysokości kwoty podlegającej zwrotowi, jak i umów kredytu denominowanego w walucie obcej, w których kwota kredytu jest wyrażona w walucie obcej, ale jest uruchamiana (wykorzystywana przez kredytobiorcę) w złotych po przyjętym kursie przeliczeniowym (w zależności od wariantu umowy, spłata następować może w walucie obcej lub w złotych). Z kolei jako czysty kredyt walutowy jest określany w piśmiennictwie kredyt udzielany i wypłacany w innej walucie niż krajowa. Zauważyć jednak trzeba, że, szczególnie przed wprowadzeniem tych pojęć do ustawy, kredytu o podobnej konstrukcji określane były przemiennie kredytami indeksowanymi, denominowanymi, waloryzowanymi czy walutowymi, w zależności od praktyki i nazewnictwa przyjętego przez poszczególnych przedsiębiorców.

55. W przypadku kredytu denominowanego oznacza to, że umowa w sposób odmienny od tradycyjnej umowy kredytu określa zasady na jakich kredytobiorca zobowiązuje się do korzystania z kwoty kredytu, sposób postawienia do dyspozycji kredytobiorcy środków pieniężnych oraz zasady spłaty kredytu (art. 69 ust. 1 i ust. 2 pkt 4 i 8 Prawa bankowego). Jednak kwota kredytu co do zasady zostaje w umowie określona (w walucie obcej), natomiast modyfikacji podlega sposób jej wykorzystania – poprzez określenie, że wykonanie dyspozycji kredytobiorcy będących wykorzystaniem kwoty kredytu następuje przez świadczenie w innej walucie niż waluta kredytu.

56. Zastosowanie przeliczeń pomiędzy walutą krajową i walutami zagranicznymi nie narusza istoty umowy kredytu. Nadal zachowana jest zasada, zgodnie z którą bank udostępnia kredytobiorcy kapitał kredytu, kredytobiorca go wykorzystuje i zobowiązany jest do zwrotu wykorzystanej kwoty. Zastosowanie przeliczeń oznacza jedynie modyfikację wysokości świadczeń, do których zobowiązane będą strony, ale nie ingeruje w ogólną konstrukcję umowy.

57. Zabieg taki mieści się w granicach swobody umów – przypomnieć należy, że zgodnie z art. 353¹ kc strony zawierające umowę mogą ułożyć stosunek prawny według swego uznania, byleby jego treść lub cel nie sprzeciwiał się właściwości (naturze) stosunku, ustawie ani zasadom współżycia społecznego. Przy czym swoboda stron nie ogranicza się jedynie do uzupełniania treści umowy nazwanej konstrukcjami określonymi w części ogólnej prawa zobowiązań (np. waloryzacją umowną). W ramach swobody umów mieści się też wprowadzenie rozwiązań całkowicie nowych, jak i będących modyfikacją instytucji uregulowanych normami prawnymi. W przypadku umów kredytu denominowanego czy indeksowanego miała miejsce właśnie modyfikacja istniejącej umowy nazwanej – umowy kredytu, która doprowadziła do wykształcenia się w obrocie pewnego rodzaju tych umów, cechujących się określonymi zasadami ustalania świadczeń stron. Wykształcenie się w praktyce umów o określonych cechach doprowadziło następnie do ich częściowej regulacji.

58. Otóż w ustawie z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw¹ przewidziano wprowadzenie do Prawa bankowego regulacji dotyczących kredytu indeksowanego i denominowanego. Nie można jednak twierdzić, że dopiero wprowadzenie takiej regulacji zalegalizowało zawieranie umów tego rodzaju. Zgodnie z art. 4 powołanej ustawy w przypadku kredytów lub pożyczek pieniężnych zaciągniętych przez kredytobiorcę lub pożyczkobiorcę przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy ma zastosowanie art. 69 ust. 2 pkt 4a oraz art. 75b prawa bankowego, w stosunku do tych kredytów lub pożyczek pieniężnych, które nie zostały całkowicie spłacone - do tej części kredytu lub pożyczki, która pozostała do spłacenia. W tym zakresie bank dokonuje bezpłatnie stosownej zmiany umowy kredytowej lub umowy pożyczki. Przepis ten wprost potwierdza stosowanie przepisów dodanych ustawą nowelizującą do umów zawartych wcześniej, zatem nielogicznym byłoby uznanie, że wyrażona

w nim norma nie ma zastosowania, gdyż wcześniej zawarte umowy kredytu indeksowanego czy denominowanego są nieważne jako niedopuszczalne w dacie ich zawierania. Nielogiczne jest również twierdzenie, że wprowadzenie konieczności określenia zasad ustalania kursów walut do treści umowy kredytowej nie oznacza dopuszczenia i zaakceptowania indeksacji (denominowania) kwoty udzielonego kredytu. Powstaje bowiem pytanie, w jakim innym celu takie postanowienia miałyby zostać wprowadzone?

59. Nie bez znaczenia jest również, że obowiązująca obecnie ustawa z 23 marca 2017 roku o kredycie hipotecznym oraz o nadzorze nad pośrednikami kredytu hipotecznego i agentami² jednoznacznie dopuszcza – choć z ograniczeniami – zawieranie umów kredytu hipotecznego indeksowanego do waluty obcej (art. 6 i art. 10 pkt 7 tej ustawy) wraz ze wszystkimi konsekwencjami jakie może to mieć dla ustalenia wysokości zobowiązania konsumenta. Oczywiście przepisy tej ustawy nie znajdują zastosowania do umowy zawartej przez strony, jednakże pozwalają na ocenę dopuszczalności określonej konstrukcji w systemie prawa.

60. Przywołane regulacje prawne pozwalają również zakwalifikować umowy zawierające podobne postanowienia jako umowy o kredyt, gdyż ustawodawca, w momencie, w którym zdecydował się na regulację tego typu umów, ukształtowanych wcześniej w praktyce obrotu, jednoznacznie uznał je za odmianę umowy kredytu, nie decydując się na wykreowanie nowego rodzaju czynności bankowej. Regulacja dotycząca kredytu indeksowanego znalazła się w art. 69 Prawa bankowego, a więc przepisie regulującym dotychczas umowę kredytu. Nie poszerzono też katalogu czynności bankowych w art. 5 Prawa bankowego. Konsekwentnie trzeba przyjąć, że również w okresie, w którym nie istniała żadna regulacja ustawowa kredytów indeksowanych (denominowanych), a wykształcały się one w obrocie, były to umowy kredytu a ich zawieranie mieściło się w katalogu czynności bankowych.

2. Nieważność umowy ze względu na sprzeczność z art. 69 Prawa bankowego

61. Zgodnie z treścią przedłożonej umowy kwota udzielonego kredytu nie jest ściśle oznaczona – kredyt udzielony jest w złotej równowartości 189 902,75 CHF. Zgodnie z §33 realizacja kredytu denominowanego następuje w złotych w wysokości odpowiadającej równowartości kredytu wyrażonego w walucie wymiennej przeliczone, wg Tabeli kursów, po kursie kupna.

62. Istotą umowy kredytu jest nie tylko formalne wskazanie w niej kwoty kredytu, ale umożliwienie kredytobiorcy wykorzystania tej kwoty jako konsekwencja uprzedniego postawienie jej do dyspozycji kredytobiorcy. Kwota kredytu wskazana w umowie to kwota udostępniana kredytobiorcy, a więc kwota, do wysokości której kredytobiorca może składać dyspozycje wykonania określonych czynności bankowych – czy to wypłaty tej kwoty, czy dokonania przelewu itd. Celem jej wskazania w umowie kredytu nie jest określenie wysokości kwoty, którą zwrócić ma kredytobiorca (zwrotowi podlega wykorzystany kredyt, a nie kwota postawiona do dyspozycji), a określenie kwoty, którą może wykorzystać kredytobiorca.

63. W zawartej przez strony umowie nie określono kwoty kredytu, tj. kwoty postawionej do dyspozycji kredytobiorcy i podlegającej wykorzystaniu przez niego. W kluczowym § 1 ust. 1 umowy wskazano jedynie kwotę we frankach szwajcarskich stanowiącą dopiero, wraz z kursem w z Tabeli kursów, podstawę działań matematycznych służących obliczeniu kwoty kredytu.

64. Teoretycznie możliwa byłaby interpretacja zawartej przez strony umowy jako umowy kredytu denominowanego, tj. przyjęcie, że kwotą kredytu jest kwota ustalona we frankach szwajcarskich. Jednak stoi temu nie przeszkodzi nawet nie tyle literalna treść umowy (przygotowanej przecież przez profesjonalistę – bank), co ustalenie w umowie zasad jej zabezpieczenia hipoteką kaucyjną. Otóż zarówno w umowie, jak i treści oświadczenia o ustanowieniu hipoteki, przewidziano, że hipoteka zostaje ustanowiona do kwoty stanowiącej równowartość w złotych 200% kwoty kredytu obliczonej na podstawie kursu sprzedaży zgodnie z tabelą obowiązująca w dniu sporządzenia oświadczenia bank o udzieleniu kredytu. Tymczasem zgodnie z art.68 ustawy o księgach wieczystych i hipotece, w brzmieniu obowiązującym w dacie zawarcia umowy kredytu, jeżeli zabezpieczana wierzytelność zgodnie z prawem została wyrażona w innym pieniądzu niż pieniądz polski, hipotekę wyraża się w tym innym pieniądzu. W konsekwencji

wyrażenie wierzitelności (zobowiązania) we frankach szwajcarskich (jak w przypadku kredytu denominowanego) skutkować powinno ustanowieniem hipoteki we frankach szwajcarskich.

65. Poprzednik prawny pozwanego banku przewidział jednak ustanowienie hipoteki w złotych, co oznacza, przy uwzględnieniu, że był to profesjonalista, przyjęcie, że wolą banku było wyrażenie zobowiązania również w złotych. Jednak jak już wskazano, umowa takiego zobowiązania, tj. kwoty kredytu stawianej do dyspozycji kredytobiorcy, wyrażonej w złotych nie określa.

66. Konstrukcja umowy, w której podstawowy element umowy kredytu, tj. wskazanie kwoty kredytu, został sformułowany w sposób wadliwy jest nieważna jako sprzeczna z ustawą (art. 58 kc).

3. *Naruszenie granic swobody umów ze względu na określenie sposobu ustalania wysokości świadczeń*

67. Niezależnie od powyższych wniosków, również dokonana w świetle przesłanek określonych w art. 58§1 kc kontrola postanowień umowy dotyczących zasad określania kursów waluty doprowadziła do wniosku, że są one sprzeczne z ustawą jako ukształtowane z naruszeniem właściwości (natury) stosunku prawnego, a więc z przekroczeniem określonych w art. 353¹kc granic swobody umów.

68. „Świadczenie w łączącym strony stosunku zobowiązaniowym powinno być oznaczone w chwili zawarcia umowy lub nadawać się do oznaczenia w okresie późniejszym. Tym niemniej kryteria, według których nastąpić ma ustalenie świadczenia, powinny być oznaczone już w chwili powstania danego stosunku zobowiązaniowego. [...] W doktrynie wskazuje się, że pozostawienie jednej ze stron oznaczenia świadczenia jest dopuszczalne, jeżeli ma ona tego dokonać w sposób obiektywny (...). Gdyby bowiem oznaczenie świadczenia pozostawione zostało jednej ze stron, bez jakichkolwiek ograniczeń w tym zakresie, takie postanowienie umowne – jako sprzeczne z art. 353¹ kc – byłoby nieważne, co pociągałoby zazwyczaj za sobą nieważność całego zobowiązania (...)”³.

69. Formułując tę samą myśl na gruncie stanu prawnego obowiązującego na podstawie przepisów Kodeksu zobowiązań, R. Longchamps de Berier wskazał, że gdyby oznaczenie treści świadczenia pozostawiono nie osobie trzeciej lecz jednej ze stron, bez wskazania obiektywnego kryterium, „umowa najczęściej będzie od razu nieważna, albowiem gdyby oznaczenia miał dokonać dłużnik, według swego swobodnego uznania, nie byłoby żadnego zobowiązania, gdyby zaś miał go dokonać wierzyciel, umowa byłaby niemoralna, gdyż dłużnik byłby zdany na łaskę i niełaskę wierzyciela.”⁴

70. W obowiązującej na gruncie prawa polskiego konstrukcji zobowiązania umownego jako stosunku prawnego pomiędzy formalnie równorzędnymi podmiotami nie ma więc miejsca na przyznanie jednej ze stron zobowiązania możliwości jednostronnego, władczego oddziaływania na pozycję drugiej strony, a w szczególności na wysokość świadczenia albo kształt zobowiązania jednej ze stron.

71. Stanowisko takie zostało wyrażone w orzecznictwie już w pierwszych latach obowiązywania art. 353¹ kc. Przywołać należy uchwałę składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z 22 maja 1991 roku, sygn. III CZP 15/91, w której stwierdza się, że: „za sprzeczne z naturą umowy gospodarczej należy uznać pozostawienie w ręku jednej tylko strony możliwości dowolnej zmiany jej warunków”.

72. Poglądy takie wyrażane są również w nowszym orzecznictwie. M.in. w wyroku Sądu Najwyższego z 22 maja 2014 r., sygn. IV CSK 597/13, zostało wskazane, że „nie zasługuje na aprobatę pogląd uznający dopuszczalność przyznania wyłącznie jednej stronie stosunku zobowiązaniowego możliwości zmiany warunków umowy”. Wyrok ten o tyle zasługuje na uwagę, że dotyczy dowolności ustalania przez jedną ze stron umowy cennika stanowiącego podstawę ustalenia wysokości odpłatności za świadczenia drugiej strony. Sytuacja jest więc analogiczna do będącego przedmiotem sporu w niniejszej sprawie przypadku ustalania przez bank tabeli kursów, stanowiącej podstawę ustalenia wysokości świadczenia na rzecz przedsiębiorcy ze strony jego kontrahenta (konsumenta).

73. Również w wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 10 października 2017 r., sygn. VI ACa 726/16, sąd ten wskazał, że „umowa, w której jedna ze stron może dowolnie wpływać na zakres własnego zobowiązania, nie mieści się w granicach swobody umów, zaprzeczając istocie (naturze) stosunku obligacyjnego, w rozumieniu art. 353¹ k.c.”.

74. Wreszcie odwołać należy się do tej linii orzecznictwa Sądu Najwyższego, która wyklucza, w stosunku do umów zawieranych przez banki, możliwość jednostronnego, swobodnego i nieskrępowanego kształtowania wysokości zmiennego oprocentowania. Przywołać tu należy uchwałę składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z 6 marca 1992 roku, sygn. III CZP 141/91 oraz uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 19 maja 1992 r., sygn. III CZP 50/92, w których stwierdza się m.in., że: „Okoliczności, od zaistnienia których ma być uzależniona w regulaminie bankowym zmiana wysokości oprocentowania wkładów i kredytów, powinny być skonkretyzowane w taki sposób, aby w przyszłości mogła być dokonana należyta ocena, czy rzeczywiście one wystąpiły i czy w związku z tym zmiana oprocentowania jest obiektywnie usprawiedliwiona”⁵. Zdumiewające jest, że o ile pozwany dostrzegł potrzebę zgodnego z powyższymi wskazówkami ukształtowania regulacji dotyczących zmiennego oprocentowania, to całkowicie pominął je przy tworzeniu pierwotnego kształtu postanowień dotyczących sposobu ustalania kursów walut.

75. Powyższy nurt orzecznictwa odnosi się do przesłanki właściwości (natury) stosunku prawnego jako jednego z czynników limitujących granicę swobody umów. Jak wskazał Sąd Najwyższy w uchwale z 11 stycznia 2018 roku, sygn. III CZP 93/17: „Wyrażona w art. 353¹ kc i odnosząca się do kształtowania więzi prawnej skutecznej między stronami zasada swobody umów, gwarantowana konstytucyjnie w zakresie, w jakim stanowi przejaw i służy realizacji wolności człowieka (art. 31 Konstytucji), wolności działalności gospodarczej (art. 20 i 22 Konstytucji) lub innych, szczegółowych wolności i praw nie ma charakteru absolutnego. Wynika to z tego, że także umowa, której bezpośrednio skutki prawne mają kształtować wyłącznie położenie prawne jej stron, może godzić w interes publiczny lub prywatny w stopniu, który wyklucza jej respektowanie i zabezpieczanie przymusem państwowym. Ochrony tej mogą wymagać również interesy jednej ze stron umowy, ponieważ - wbrew pierwotnym, liberalnym założeniom leżącym u podstaw zasady swobody umów - sam mechanizm umowy nie zawsze zapewnia ich należyte poszanowanie. Wskazując w art. 353¹ kc granice swobody umów, ustawodawca odwołał się do trzech ogólnych kryteriów: ustawy, zasad współżycia społecznego i właściwości (natury) stosunku. Kierując się dotychczasowym dorobkiem orzecznictwa i doktryny oraz aksjomatycznym założeniem o racjonalności ustawodawcy, należy je postrzegać jako spójny system, mający zapobiegać zawieraniu i wywodzeniu skutków prawnych z umów, których treść lub cel w niedopuszczalny sposób godzi w nadrzędny interes publiczny lub prywatny.”

76. Następnie w powołanej uchwale Sąd Najwyższy wyjaśnił, że kryterium właściwości (natury) stosunku prawnego nie odsyła - jak zasady współżycia społecznego - poza system prawa stanowionego (np. do prawa natury, norm moralnych regulujących stosunki międzyludzkie, podstawowych zasad etycznego i uczciwego postępowania), lecz nakazuje respektować pewne wiążące założenia ustawowe dotyczące kształtu (wzorca, cech charakterystycznych) stosunku obligacyjnego, które mogą dotyczyć nie tylko stosunku zobowiązaniowego w ogólności, ale także pewnej kategorii zobowiązań albo określonego typu stosunku obligacyjnego.

77. W będącej przedmiotem sporu umowie ustalenie wzajemnej wysokości (odpowiednika) kwoty w złotych, wypłacanej kredytobiorcy i kwoty we frankach szwajcarskich określającej wysokość zadłużenia, tj. wysokość zobowiązania kredytobiorcy polegającego na zwrocie wykorzystanego kapitału oraz zapłacie odsetek, uzależniona była od wysokości kursów ustalonych przez bank w tabeli kursów obowiązującej w momencie wykonywania operacji.

78. Umowa nie określała zasad tworzenia tabeli kursów ani okresu jej obowiązywania.

79. Podkreślić przy tym trzeba, że nie ma znaczenia w jaki sposób bank w rzeczywistości ustalał kursy walut. Analizie w świetle przepisów regulujących granice swobody umów podlega treść lub cel czynności prawnej, a nie sposób wykonywania umowy. W szczególności nie ma znaczenia czy ustalając kursy walut bank posługuje się wewnętrznymi procedurami i jaki jest ich kształt, gdyż, nie stanowiąc elementu stosunku prawnego łączącego strony, również te zasady są zależne od woli banku i mogą w każdym momencie ulec zmianie.

80. Nie ma też znaczenia argument dotyczący mających istnieć ekonomicznych granic kształtowania kursów przez bank, wobec stosowania kursów z tabeli również do innych transakcji zawieranych przez bank.

81. Istotą długoterminowego stosunku jakim jest kredyt hipoteczny jest to, że przez okres jego wykonywania kredytobiorca staje się uzależniony od kursów stosowanych przez bank. Istnieje zasadnicza różnica pomiędzy uprzednim ustaleniem przez bank kursów walut (tabeli), które kontrahent banku przystępujący do dokonania z bankiem czynności prawnej akceptuje, a sytuacją, w której kursy walut są jednostronnie ustalane już po zawarciu umowy, na etapie jej wykonywania, gdy druga strona umowy pozbawiona jest możliwości wyboru i akceptacji tych kursów.

82. W umowie zawartej przez strony bankowi pozostawiono w istocie swobodne określenie kwoty, którą kredytobiorca zobowiązany będzie zwrócić, tj. kwoty we frankach stanowiącej równowartość kwoty uruchomionego kredytu.

83. Następnie, na etapie spełniania świadczeń przez kredytobiorców, bank swoją jednostronną decyzją ustala jaka wysokość świadczenia spełnianego w złotych, oznaczać będzie wykonanie zobowiązania polegającego na zapłacie raty kapitałowo-odsetkowej.

84. Przyznanie sobie przez bank prawa do jednostronnego ustalenia wysokości zobowiązania lub świadczenia stron, niczym nie różniłoby się od zawarcia w umowie kredytu postanowienia pozwalającego bankowi na jednostronne ustalenie wysokości oprocentowania, do zapłaty którego zobowiązany byłby kredytobiorca, bez sformułowania żadnych kryteriów wyznaczania wysokości stopy procentowej. W świetle powołanego wyżej orzecznictwa, wcześniejszego od umowy kredytu o kilkanaście lat, nie może budzić żadnej wątpliwości, że byłoby to niedopuszczalne. Dostosowując się do stawianych umowie wymogów bank nie tylko poświęcił zasadom ustalania wysokości oprocentowania szereg postanowień umowy, ale co do zasady odnosił jego wysokość do zewnętrznego wskaźnika, jakim jest stopa LIBOR. Zatem, o ile bank dostrzegł potrzebę takiego ukształtowania regulacji dotyczących zmiennego oprocentowania, to całkowicie odmiennie uregulował postanowienia dotyczące sposobu ustalania kursów walut, a są to przecież postanowienia na równi określające wysokość głównych świadczeń kredytobiorcy.

85. Takie ukształtowanie stosunku zobowiązaniowego narusza jego istotę, gdyż wprowadza do stosunku zobowiązaniowego element nadrzędności jednej ze stron i podporządkowania drugiej strony, bez odwołania do jakichkolwiek obiektywnych kryteriów, zakreślających granice swobody strony, której przyznano uprawnienia kształtujące treść stosunku prawnego. Naruszenie istoty stosunku zobowiązaniowego oznacza przekroczenie granic swobody umów określonych w art. 353¹ kc i prowadzi do nieważności czynności prawnej jako sprzecznej z ustawą (art. 58 kc). Dotknięte nieważnością postanowienia dotyczyły bowiem głównych świadczeń obu stron, tj. ze strony banku – umożliwienia wykorzystania kredytu, zaś ze strony kredytobiorcy – z wrotu kwoty wykorzystanego kredytu i zapłaty odsetek. Tym samym zasadne jest założenie, że bez przedmiotowych postanowień dotyczących sposobu określania kursów walut, strony nie zawarłyby umowy.

4. Nieważność czynności prawnej a niedozwolone postanowienia umowne

86. Sąd zwraca przy tym uwagę, że uznaniu określonej konstrukcji za nieważną, bo przekraczającą granice swobody umów, nie stoją na przeszkodzie regulacje dotyczące niedozwolonych postanowień umownych. Stanowiącą ich pierwotne źródło dyrektywa nr 93/13/EWG z 5 kwietnia 1993 r. o nieuczciwych warunkach w umowach konsumenckich⁶ przewiduje w art. 8 możliwość przyjęcia lub utrzymania bardziej rygorystycznych przepisów prawnych. Przepisy o niedozwolonych postanowieniach umownych można próbować uznać za przepisy szczególne wobec kryterium zasad współżycia społecznego jako wyznaczających granice swobody umów, odwołując się bowiem do zbliżonych wartości pochodzących spoza systemu prawnego⁷. Jednak inna treść i funkcja kryterium istoty (natury) stosunku prawnego, jako odwołująca się nie tyle do norm pozaprawnych (jak zasady współżycia społecznego czy dobre obyczaje), a do ogólnych zasad prawa zobowiązań, jakie wyprowadzić można z całokształtu norm prawnych regulujących te stosunki, nakazuje w pierwszej kolejności dokonywać oceny stosunku prawnego przy zastosowaniu tego kryterium. Dopiero po stwierdzeniu, że stosunek prawny odpowiada istocie stosunku zobowiązaniowego (a

zatem nie jest sprzeczny z ustawą), możliwe jest dokonywanie jego oceny w świetle innych norm ograniczających swobodę kontraktowania. Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z 21 lutego 2013 roku, sygn. I CSK 408/12, regulacja zawarta w art. 385¹ kc ustanawiająca sankcję niezwiązania konsumenta niedozwolonymi postanowieniami umownymi jest ograniczeniem kompetencji przyznanych stronom w art. 353¹ kc. Przepisy o niedozwolonych postanowieniach umownych zawężają zatem dodatkowo przyznaną stronom stosunku prawnego swobodę kształtowania jego treści, a nie wyłączają konieczność odniesienia się do granic tej swobody i poruszania się w ich ramach.

87. Obowiązkiem organu stosującego prawo jest zapewnienie skuteczności ochrony przyznanej konsumentowi w normach zawartych w dyrektywie. Zapewnienie tej skuteczności nie polega jednak jedynie na zastosowaniu tych przepisów, które zgodnie z zamiarem ustawodawcy stanowić miały implementację dyrektywy. Przeciwnie – obowiązek stosowania i odpowiedniej, zgodnej z regulacjami prawa europejskiego, wykładni przepisów dotyczy całego systemu prawa. Dlatego nie ma przeszkód aby w sytuacji, w której naruszenie praw konsumenta chronionych dyrektywą prowadzi do innej niż przewidziana w art. 385¹ wadliwości czynności prawnej, zastosowania nie mogła znaleźć inna sankcja, w tym sankcja nieważności czynności prawnej.

88. Równocześnie istnienie regulacji dotyczących niedozwolonych postanowień umownych musi wpływać na sposób stosowania art. 58§3 kc. Dopuszczalne jest bowiem utrzymanie bardziej rygorystycznych przepisów prawnych, co oznacza, że ich stosowanie nie może prowadzić do zmniejszenia ochrony konsumenta. Jeśli zatem określone postanowienia umowne mogłyby, gdyby uznać je za ważne, zostać uznane za niedozwolone postanowienia umowne, to stwierdzenie ich nieważności nie może prowadzić do niekorzystnych dla konsumenta skutków. Istniejący brak możliwości uzupełnienia czy zastąpienia postanowień niedozwolonych (o czym szerzej w dalszej części uzasadnienia) wyklucza możliwość przyjęcia, że taka możliwość istnieje przy zastosowaniu art. 58§3 kc.

VI. **Niedozwolone postanowienia umowne**

89. Niezależnie od wcześniejszych rozważań dotyczących nieważności umowy, nawet jeśli przyjąć, że umowa kredytu, jest ważna, to zawarte w umowie postanowienia określające sposób ustalenia wysokości świadczeń stron, co do których umowa przewiduje ich spełnienie w złotych, są abuzywne, a tym samym bezskuteczne.

90. Sąd podziela przy tym argumentację strony powodowej w zakresie w jakim dotyczy ona niedozwolonego charakteru postanowień umowy dotyczących zasad ustalania kursów walut.

91. Uzasadnieniem dla wprowadzenia ustawą z dnia 2 marca 2000 r. o ochronie niektórych praw konsumentów oraz o odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny unormowań zawartych w art. 385⁽¹⁾-385⁽³⁾kc był zamiar zapewnienia konsumentom bardziej skutecznej ochrony w stosunkach umownych z profesjonalistami, a przede wszystkim potrzeba uwzględnienia w polskim prawie postanowień dyrektywy nr 93/13/EWG z 5 kwietnia 1993 r. o nieuczciwych warunkach w umowach konsumenckich⁸. Regulacja zawarta w art. 385⁽¹⁾ - 385⁽³⁾ kc stanowi zatem wyraz implementacji w prawie polskim przez ustawodawcę prawa unijnego w postaci powyższej dyrektywy, co rodzi określone konsekwencje dla ich wykładni. Przede wszystkim musi ona prowadzić do takich rezultatów, która pozwoli urzeczywistnić cele dyrektywy. Sądy krajowe, stosując prawo wewnętrzne, zobowiązane są tak dalece, jak jest to możliwe, by dokonywać jego wykładni w świetle brzmienia i celu rozpatrywanej dyrektywy, tak by osiągnąć przewidziany w niej rezultat, a zatem zastosować się do art. 288 akapit trzeci Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej⁹. Ten obowiązek dokonywania wykładni prawa krajowego zgodnej z prawem Unii jest w istocie nierozdzielnie związany z systemem Traktatu, gdyż zezwala sądom krajowym na zapewnienie, w ramach ich właściwości, pełnej skuteczności prawa Unii przy rozpoznawaniu zawisłych przed nimi sporów.

92. Z art. 385¹§1 kc wynika, że niedozwolonymi postanowieniami umownymi są klauzule umowne, które spełniają łącznie trzy przesłanki pozytywne tj.: zawarte zostały w umowach z konsumentami, kształtują prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami oraz rażąco naruszają jego interesy.

93. Kontrola abuzywności postanowień umowy wyłączona jest zaś jedynie w przypadku spełnienia jednej z dwóch przesłanek negatywnych, to jest, gdy: postanowienie umowne zostało indywidualnie uzgodnione z konsumentem oraz gdy postanowienie umowne określa główne świadczenia stron i jest sformułowane w sposób jednoznaczny.

VII. Konsumencki charakter umowy

94. W niniejszej sprawie Sąd nie miał wątpliwości, iż stronami umowy kredytowej jest przedsiębiorca - Bank oraz konsumenci w rozumieniu art. 22¹ k.c. - powodowie. Uzyskana z kredytu kwota została przeznaczona przez powodów na pokrycie kosztów budowy i zakupu domu jednorodzinnego położonego w K. celem zaspokojenia ich potrzeb mieszkaniowych.

95. Prowadzenie przez powoda działalności gospodarczej nie wyklucza występowania w innych stosunkach prawnych w roli konsumenta. W szczególności zaś konsumentem jest osoba, która zawiera umowę w celu zaspokojenia własnych potrzeb mieszkaniowych.

VIII. Indywidualne uzgodnienie postanowień

96. Brak indywidualnego uzgodnienia spornych postanowień umownych dotyczących indeksacji wynika z samego charakteru zawartej umowy – opartych o treść stosowanego przez bank wzorca umownego oraz regulaminu. W szczególności istotne jest, że postanowienia regulujące wykonanie zasady wypłaty kredytu w przypadku zmiany kursu waluty oraz zasady przeliczeń między walutami znajdują się w Zbiorze Ogólnych Zasad Kredytowania, mającym charakter wzorca umownego stosowanego w szeregu umów kredytu, zatem tej części dokumentów kształtujących umowę, które co do zasady nie podlegają żadnym negocjacjom.

97. Taki sposób zawierania umowy w zasadzie wyklucza możliwość indywidualnego wpływania przez konsumenta na treść powstałego stosunku prawnego, poza ustaleniem kwoty kredytu, ewentualnie wysokości oprocentowania, marży czy prowizji. Przy czym wpływ konsumenta musi mieć charakter realny, rzeczywiście zostać mu zaoferowany, a nie polegać na teoretycznej możliwości wystąpienia z wnioskiem o zmianę określonych postanowień umowy.

98. Nie stanowi też indywidualnego uzgodnienia dokonanie wyboru przez konsumenta jednego z rodzaju umowy przedstawionej przez przedsiębiorcy. Konsument nie może być postanowiony przed możliwością wyboru między jednym rodzajem umowy zawierającym postanowienia niedozwolone, a drugim, który takich postanowień nie zawiera. Dla przykładu – możliwość kwestionowania postanowień umowy leasingu nie będzie wyłączona tylko dlatego, że konsumentowi przedstawiono równocześnie możliwość zawarcia umowy najmu. Pozwany nie wykazał zresztą aby kiedykolwiek przedstawiono kredytobiorcy oferty zawarcia różnych umów kredytu, obejmujące przedstawienie całości praw i obowiązków stron (treści umowy i regulaminu).

99. Ponadto z art. 3 ust. 1 dyrektywy 93/13 jednoznacznie wynika, że warunki umowy zawsze zostaną uznane za niewynegocjowane indywidualnie, jeżeli zostały sporządzone wcześniej i konsument nie miał w związku z tym wpływu na ich treść, zwłaszcza jeśli zostały przedstawione konsumentowi w formie uprzednio sformułowanej umowy standardowej. Fakt, że niektóre aspekty warunku lub jeden szczególny warunek były negocjowane indywidualnie, nie wyłącza stosowania tego artykułu do pozostałej części umowy, jeżeli ogólna ocena umowy wskazuje na to, że została ona sporządzona w formie uprzednio sformułowanej umowy standardowej.

100. W konsekwencji należało przyjąć, że pozwany, mimo że zgodnie z art. 385§4 kc, ciężar dowodu w tym zakresie spoczywał na nim, nie wykazał aby doszło do indywidualnego uzgadniania postanowień umowy lub jej wzorca dotyczących mechanizmu indeksacji. Pozwany w ogóle, poza wskazywaniem na dokonanie przez powodów wyboru kredytu indeksowanego, nie przytoczył żadnych faktów, które wskazywałyby na prowadzenie między stronami jakichkolwiek uzgodnień co do treści poszczególnych postanowień umowy, a tym bardziej regulaminu, tj. nie przedstawił faktów, które wskazałyby na zgłaszanie przez kredytobiorcę propozycji dotyczących treści postanowień i prowadzenie uzgodnień ich dotyczących.

IX. Główne świadczenia stron

1. Definicja pojęcia

101. Oceniając czy omawiane postanowienia umowne określają główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie należy mieć na uwadze, że rozumienie tego pojęcia pozostaje sporne w doktrynie. Zgodnie z jednym z prezentowanych poglądów, przez główne świadczenia stron należy rozumieć postanowienia o charakterze konstytutywnym dla danego typu czynności prawnych, a więc w przypadku umów nazwanych – dotyczące postanowień przedmiotowo istotnych. Jako elementy konstrukcyjne umowy muszą być one przedmiotem uzgodnień stron, gdyż w przeciwnym razie nie doszłoby do zawarcia umowy. Zgodnie z drugim z poglądów – termin ten należy rozumieć niezależnie od pojęcia przedmiotowo istotnych postanowień umowy. Dotyczyć miałyby klauzuli regulujących świadczenia typowe dla danego stosunku prawnego, a niekoniecznie tych, które z punktu widzenia nauki o czynnościach prawnych trzeba by określać jako przedmiotowo istotne.¹⁰

102. Przy świadomości istniejących różnic doktrynalnych, opowiedzieć się należy za podejściem bardziej praktycznym, wyrażonym w orzecznictwie Sądu Najwyższego, zgodnie z którym: „Zasięg pojęcia głównych świadczeń stron, którym ustawodawca posłużył się w art. 385¹§1 KC może budzić kontrowersje, tym bardziej że nie ma tu przesądzającego znaczenia to, czy wspomniane świadczenia należą do essentialiae negotii. Z tej przyczyny zasięg odnośnego pojęcia musi być zawsze ustalany in casu z uwzględnieniem wszystkich postanowień oraz celu zawieranej umowy.”¹¹

103. Pogląd ten wydaje się najbardziej zbliżony do wykładni zawartego w art.4 ust.2 dyrektywy 93/13 pojęcia określenia głównego przedmiotu umowy przyjętej w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości. W wyroku z 26 lutego 2015 roku wydanym w sprawie M., C- (...), w punktach 50 i 51, Trybunał stwierdził, że: „Artykuł 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 natomiast ustanawia wyjątek od mechanizmu kontroli treści nieuczciwych warunków, przewidzianego w ramach systemu ochrony konsumentów ustanowionego w tej dyrektywie, przepis ten powinien podlegać wykładni zawężającej (wyrok K. i K. R., C-26/13, EU:C:2014:282 pkt 42). Ponadto wyrażeniom „określenie głównego przedmiotu umowy” i „relacja ceny i wynagrodzenia do dostarczonych w zamian towarów lub usług” zawartym w art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 należy zwykle nadawać w całej Unii Europejskiej autonomiczną i jednolitą wykładnię, dokonaną z uwzględnieniem kontekstu tego przepisu i celu danego uregulowania (zob. podobnie wyrok K. i K. R., EU:C:2014:282, pkt 37, 38).” aby następnie wyjaśnić, że: „za warunki umowne, które objęte są zakresem pojęcia „określenia głównego przedmiotu umowy” w rozumieniu art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13, należy uważać te, które określają podstawowe świadczenia w ramach danej umowy i które z tego względu charakteryzują tę umowę. Natomiast warunki, które wykazują charakter posiłkowy względem warunków definiujących samą istotę stosunku umownego, nie mogą być objęte pojęciem „określenia głównego przedmiotu umowy”. Z brzmienia art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 wynika również, że zakres drugiej kategorii warunków, w stosunku do których nie można przeprowadzić oceny ich ewentualnie nieuczciwego charakteru, jest ograniczony, ponieważ wyłączenie to dotyczy wyłącznie relacji przewidzianej ceny lub przewidzianego wynagrodzenia do dostarczonych w zamian towarów lub usług, przy czym wyłączenie to jest uzasadnione tym, że brak jest skali czy kryterium prawnego, które mogłyby wyznaczać granice kontroli tej relacji i nią kierować.”

104. Stanowisko wyrażone w powołanym wyżej orzeczeniu prowadzi do wniosku, że interpretacja obu pojęć na gruncie przepisów dyrektywy nie do końca pokrywa się z pojęciami użytymi w kodeksie cywilnym, a także zakresem pojęcia postanowień przedmiotowo istotnych.

105. W szczególności art. 4 ust.2 dyrektywy nie uznaje za warunki określające główny przedmiot umowy wszystkich postanowień dotyczących określenia ceny i wynagrodzenia, jak zdaje się to wynikać z art. 385¹§1 kc, w którym użyto pojęcia „postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie”. Na gruncie kodeksu cywilnego za postanowienia wyłączone co do zasady od kontroli pod względem abuzywności należałoby zatem

uznać wszystkie postanowienia dotyczące ceny lub wynagrodzenia podczas gdy regulacje dyrektywy wykładane są odmiennie.

106. Równocześnie na gruncie dyrektywy zakres „określające główne świadczenia stron” zostaje ograniczony do postanowień określających świadczenia charakteryzujące umowę, tj. pozwalających na zakwalifikowanie umowy do określonego rodzaju umów. Jest to coś innego niż postanowienia pozwalające wyznaczyć wysokość świadczeń stron.

2. Główne świadczenia stron w umowie kredytu indeksowanego (denominowanego)

107. Mając na uwadze znaczenie orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości dla zapewnienia jednolitości wykładni przepisów prawa europejskiego, przy dokonywaniu oceny pojęcia głównego świadczenia stron w umowie kredytu nie można pominąć kryteriów przedstawionych przez Trybunał Sprawiedliwości w wyrokach: z 20 września 2017 roku wydanym w sprawie A. (C-186/16)¹³, w jego punktach 34-41, z 14 marca 2019 roku w sprawie D. (C-118/17)¹⁴, w jego punktach 48 i 52, a także w wyroku z 30 kwietnia 2014 r., w sprawie K. i K. R. (C-26/13)¹⁵ oraz w wyroku z 3 października 2019 roku, w sprawie D. (C-260/18)¹⁶, wydawanych w odniesieniu do umów kredytu o podobnym charakterze jak będąca przedmiotem sporu w niniejszej sprawie.

108. I tak, Trybunał Sprawiedliwości wskazał, że:

- Art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 ustanawia wyjątek od mechanizmu kontroli treści nieuczciwych warunków, przewidzianego w ramach systemu ochrony konsumentów ustanowionego w tej dyrektywie, z uwagi na co przepis ten powinien podlegać wykładni zawężającej.
- Za warunki umowne mieszczące się w pojęciu „głównego przedmiotu umowy” należy uważać te, które określają podstawowe świadczenia w ramach danej umowy i które z tego względu charakteryzują tę umowę (pkt 35 wyroku C-186/16 i powołane tam orzecznictwo).
- Warunki, które wykazują charakter posiłkowy względem warunków definiujących samą istotę stosunku umownego, nie mogą być objęte pojęciem „głównego przedmiotu umowy” (punkt 36 wyroku C-186/16, pkt 50 wyroku C-26/13).
- Poprzez umowę kredytową kredytodawca zobowiązuje się głównie udostępnić kredytobiorcy określoną kwotę pieniężną, zaś kredytobiorca – głównie spłacać tę sumę w przewidzianych terminach, zasadniczo z odsetkami. Świadczenia podstawowe tej umowy odnoszą się zatem do kwoty pieniężnej, która musi być określona w stosunku do waluty wypłaty i określonej spłaty. W konsekwencji (...) okoliczność, że kredyt musi zostać spłacony w określonej walucie, nie ma związku z posiłkowym sposobem płatności, lecz związana jest z samym charakterem zobowiązania dłużnika, przez co stanowi podstawowy element umowy kredytowej (pkt 37 wyroku C-186/16).
- Wyrażenie „określenie głównego przedmiotu umowy” obejmuje wprowadzony do zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem umowy kredytu denominowanego w walucie obcej warunek, który nie był przedmiotem indywidualnych negocjacji, zgodnie z którym to warunkiem do celów obliczenia rat kredytu stosowany jest kurs sprzedaży wspomnianej waluty, jedynie pod warunkiem, że zostanie ustalone, iż wspomniany warunek określa podstawowe świadczenie w ramach danej umowy, które jako takie charakteryzuje tę umowę, przy czym ustalenia tego powinien dokonać sąd odsyłający (pkt 59 wyroku C-26/13).
- Art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że pojęcie „głównego przedmiotu umowy” w rozumieniu tego przepisu obejmuje warunek umowny ujęty w umowie o kredyt w walucie obcej, który nie był indywidualnie negocjowany i na mocy którego kredyt należy spłacić w tej samej walucie obcej co waluta, w której został on zaciągnięty, w wypadku gdy warunek ten określa podstawowe świadczenie charakteryzujące tę umowę (pkt 41 wyroku C-186/16).
- W odniesieniu do klauzul umownych dotyczących ryzyka kursowego z orzecznictwa Trybunału wynika, iż takie klauzule w zakresie, w jakim określają główny przedmiot umowy kredytu, wchodzą w zakres stosowania art. 4

ust. 2 dyrektywy 93/13 i nie są jedynie poddawane ocenie w zakresie, w jakim właściwy sąd krajowy uważa, po zbadaniu każdego przypadku z osobna, że klauzule te zostały sporządzone przez przedsiębiorcę w jasny i zrozumiały sposób (pkt 48 wyroku C-118/17).

- Tymczasem w tej sprawie¹⁷ – jak już wspomniano w pkt 48 niniejszego wyroku – klauzula ryzyka walutowego określa główny cel umowy (pkt 51 wyroku C-118/17).
- Klauzule dotyczące ryzyka wymiany określają główny przedmiot umowy kredytu, takiej jak ta w postępowaniu głównym¹⁸ (pkt 44 wyroku C-260/18).

109. Odnosząc powyższe wskazówki do postanowień określających zasady denominowania kwoty kredytu, zwrócić trzeba uwagę na odróżnienie w orzecznictwie Trybunału warunków dotyczących spreadów walutowych oraz warunków składających się na ryzyko walutowe, widoczne w szczególności w sprawach C-26/13, C-118/17 i C-260/18.

110. W konsekwencji należało przyjąć, że postanowienia umowne wskazujące na wyrażenie kwoty kredytu w walucie obcej a wykorzystanie (uruchomienie) i spłatę w złotych określają podstawowe świadczenia w ramach zawartej umowy i charakteryzują tę umowę jako podtyp umowy kredytu – umowę o kredyt denominowany w walucie obcej.

111. Postanowienia te nie ograniczają się do posiłkowego określenia sposobu zmiany wysokości świadczenia kredytobiorcy w przyszłości, ale wprost świadczenie to określają. Bez przeprowadzenia przeliczeń nie doszłoby do ustalenia wysokości świadczeń, których spełnienie oznacza wykonanie zobowiązania.

112. Wskazać wreszcie należy na konieczność uwzględnienia celu zawieranej umowy i wprowadzenia do niej określonych postanowień. Celem tym było obniżenie miesięcznego obciążenia kredytobiorcy wiążącego się ze spłatą rat. Osiągnięto to poprzez obniżenie oprocentowania kredytu – uzależnione od wyrażenia kredytu w walucie obcej. Równocześnie celem obu stron było spełnianie świadczeń w złotych, w szczególności kredytobiorca ze względu na cel zawarcia umowy nie był zainteresowany otrzymaniem świadczenia w walucie obcej. Zatem to postanowienia regulujące zasady denominowania kredytu przesądzają o spełnieniu przez ostateczne ukształtowanie całej umowy celu jaki założyły sobie strony umowy.

113. Wreszcie – jak zauważył w swoich orzeczeniach Trybunał Sprawiedliwości – to postanowienia wprowadzające mechanizm denominowania kwoty kredytu przesądzają o wprowadzeniu do umowy kredytu jej istotnego elementu, jakim jest obciążenie kredytobiorcy ryzykiem walutowym.

114. Zostało już wskazane, że późniejsze uregulowanie przez ustawodawcę pewnych zasad związanych z udzielaniem kredytów denominowanych albo indeksowanych do waluty obcej, stanowi potwierdzenie wykształcenia się w obrocie określonego podtypu umowy. Podtypu, do którego umowa może zostać zaliczona właśnie ze względu na zawarcie w niej określonych postanowień dotyczących wyrażenia kwoty kredytu w walucie obcej i stosowanych przeliczeń. Zatem są to postanowienia charakteryzujące umowę.

115. Z pewnością dotyczy to postanowień wprowadzających mechanizm ustalenia kwoty kredytu w walucie obcej i jej przeliczania na złote celem ustalenia wysokości świadczeń stron.

116. Ponieważ w niniejszej sprawie nie było podstaw aby uznać omawiany warunek umowy za niejednoznaczny, wyłączona jest kontrola jego niedozwolonego charakteru.

3. Postanowienia dotyczące wyznaczania kursów walut

117. W orzecznictwie powstałym na tle sporów o abstrakcyjną kontrolę wzorców umownych, wyrażano stanowisko, że postanowienia regulujące sposób określenia kursów walut nie dotyczą głównych świadczeń stron. Z poglądem tym można zgodzić się o tyle, że istotnie rodzaj zastosowanego kursu waluty nie ma wpływu na samą konstrukcję umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego, w tym sposób wyznaczania świadczeń stron a także zakres obciążenia

stron ryzykiem kursowym. Umowa pozostaje umową o kredyt indeksowany czy denominowany zarówno w przypadku zastosowania kursów ustalanych przez bank, jak i kursów rynkowych czy średniego kursu banku centralnego.

118. Jednakże z drugiej strony, postanowienia dotyczące wyrażenia kwoty kredytu w walucie obcej, a świadczeń w złotych, w tym zastosowanych kursów walut, nie służą jedynie podwyższeniu wcześniej ustalonych świadczeń kredytobiorcy, a przeciwnie, dopiero ich zastosowanie określa ich wysokość.

119. Mając jednak na uwadze przytoczoną na wstępie wykładnię pojęcia postanowień określających główne świadczenia stron, jako postanowień, które charakteryzują określoną umowę i konieczność zawężającego rozumienia tego pojęcia, trzeba przyjąć, że na całość postanowień określających zasady denominowania składają się odrębne postanowienia:

- wprowadzające do umowy jej denominowanie w walucie obcej, tj. zasadę wyrażenia kredytu w walucie obcej i obowiązek świadczeń obu stron w złotych, których wysokość ustalana jest jako równowartość kwot wyrażonych w walucie obcej,
- określające sposób dokonania tego przeliczenia, tj. określające rodzaj stosowanego kursu oraz to przez kogo, w jaki sposób i kiedy jest ustalany.

120. Ujęcie to odpowiada pogładowi, zgodnie z którym postanowieniem czynności prawnej jest myślowo (idealnie) wyodrębniony element oświadczenia, który odpowiada określonemu, uznawanemu za zamierzony skutkowi prawnemu, przy czym nie ma znaczenia, czy element ten znalazł realne, bezpośrednie odzwierciedlenie w wypowiedzi językowej (pisemnej lub ustnej) jako odrębne, integralnie sformułowane zdanie albo jego część (postanowienie jest tu rozumiane „idealnie”). Każdy uznawany za „wyrażony w czynności prawnej skutek”, a ściślej - wola zmierzająca do jego wywołania, jest „postanowieniem czynności prawnej”¹⁹, bez względu na to w jaki sposób zostały ujęte w treści umowy czy wzorca umownego.

121. Przy wyodrębnieniu tak określonych postanowień jako odrębnych postanowień umownych zasadne staje się przyjęcie, że za postanowienie określające główne świadczenia stron, określające charakter zawartej umowy oraz pozwalające na osiągnięcie zamierzonego celu można uznać tylko postanowienia składające się z różnicowanie waluty, w której wyrażony jest kredyt i waluty, w której spełniane są świadczenia.

122. Natomiast postanowienia, które określają sposób wykonania tego mechanizmu, tj. sposób dokonywania założonych przez strony przeliczeń, nie należą do postanowień określających główne świadczenie stron, gdyż jedynie pozwalają na ustalenie wysokości świadczenia. Mają jedynie posiłkowy charakter w konstrukcji kredytu denominowanego (również indeksowanego) gdyż to jaki kurs zostanie zastosowany nie przesądza o konstrukcji całego stosunku prawnego. Umowa pozostaje umową o kredyt indeksowany (denominowany) zarówno w przypadku zastosowania kursów ustalanych przez bank, jak i kursów rynkowych czy średniego kursu banku centralnego.

123. Przyjęty pogląd nie stoi przy tym w sprzeczności z wyrażonym w orzecznictwie powstałym na tle sporów o abstrakcyjną kontrolę wzorców umownych stanowiskiem, zgodnie z którym postanowienia regulujące sposób określenia kursów walut nie dotyczą głównych świadczeń stron. Równocześnie uznanie postanowień dotyczących zasad ustalania kursów za postanowienia nieodnoszące się do głównych świadczeń stron umożliwia dokonanie ich kontroli w świetle dalszych przesłanek abuzywności, bez potrzeby spełnienia dodatkowych warunków.

X. *Niejednoznaczne sformułowanie postanowień*

124. Nie są jednoznaczne postanowienia dotyczące znajdującego zastosowanie kursów walut – czyli postanowienia wprowadzające ryzyko spreadów walutowych w rozumieniu orzecznictwa TSUE. Jak wskazał Trybunał Sprawiedliwości w postanowieniu z 22 lutego 2018 roku, w sprawie C-126/17 (...)20, warunki umowy kredytu zawartej w państwie członkowskim między konsumentem a bankiem odpowiadają wymogowi, zgodnie z którym warunki umowne muszą być wyrażone prostym i zrozumiałym językiem w rozumieniu tych przepisów, jeżeli kwota

pieniężna, która zostanie udostępniona temu konsumentowi, wyrażona w walucie obcej jako walucie rozliczeniowej i określona w stosunku do waluty płatniczej, jest wyraźnie wskazana. W zakresie, w jakim określenie tej kwoty zależy od kursu wymiany waluty obowiązującego w chwili wypłaty środków, ów wymóg oznacza, że metody obliczenia faktycznej kwoty kredytu, jak również mający zastosowanie kurs wymiany waluty powinny być przejrzyste, tak by przeciętny konsument, który jest właściwie poinformowany oraz dostatecznie uważny i rozsądny, mógł oszacować w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria wpływające dla niego z tej umowy konsekwencje ekonomiczne, a w szczególności całkowity koszt kredytu.

125. Stąd też, choć w przypadku tych postanowień, jako nieokreślających głównego przedmiotu umowy, nie jest konieczna ich niejednoznaczność, aby możliwe było dokonanie ich weryfikacji, postanowienia dotyczące stosowanych w ramach wykonywania umowy kursów walut nie są jednoznaczne. Nie pozwalają bowiem na weryfikację sposobu działania banku tworzącego tabelę kursów, stosowanych kryteriów ustalania kursów i ich wpływu na kształt tabeli, wreszcie nie pozwalają ocenić, jakie konsekwencje ekonomiczne będzie miało wyznaczenie przez bank określonej wysokości kursu.

126. W szczególności oznacza to, że o konsument nie jest w stanie oszacować w jaki sposób na ponoszone przez niego koszty zawartej umowy (koszty kredytu) wpływać będzie przyjmowana przez bank wysokość kursu kupna i sprzedaży i różnicy między nimi (spreadu). Podkreślić trzeba, że jest to koszt obsługi kredytu inny niż koszty wynikające z rynkowych zmian kursów walut, a równocześnie zależny od decyzji przedsiębiorcy.

XI. Przesłanki niedozwolonego charakteru warunków umownych

1. Sprzeczność z dobrymi obyczajami

127. W sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami rażąco naruszają interesy konsumenta postanowienia umowne godzące w równowagę kontraktową stron, a także te, które zmierzają do wprowadzenia konsumenta w błąd, wykorzystując jego zaufanie i brak specjalistycznej wiedzy. Klauzula dobrych obyczajów nawiązuje do wyobrażeń o uczciwych, rzetelnych działaniach stron, a także do zaufania, lojalności, jak również – w stosunkach z konsumentami – do fachowości. Zatem sprzeczne z dobrymi obyczajami są takie działania, które zmierzają do dezinformacji lub wywołania błędnego mniemania konsumenta (czy szerzej klienta), wykorzystania jego niewiedzy lub naiwności, ukształtowania stosunku zobowiązaniowego niezgodnie z zasadą równorzędności stron, nierównomiernego rozłożenia praw i obowiązków między partnerami kontraktowymi.²¹ Przez dobre obyczaje w rozumieniu art.385¹§1 kc należy rozumieć pozaprawne reguły postępowania niesprzeczne z etyką, moralnością i aprobowanymi społecznie obyczajami.

128. Pojęcie sprzeczności z dobrymi obyczajami stanowi przeniesienie na grunt kodeksu cywilnego użytego w art. 3 ust. 1 dyrektywy pojęcia sprzeczności z wymogami dobrej wiary. Powołany przepis przewiduje, że warunki umowy, które nie były indywidualnie negocjowane, mogą być uznane za nieuczciwe, jeśli stoją w sprzeczności z wymogami dobrej wiary, powodują znaczącą nierównowagę wynikających z umowy, praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta. Równocześnie preambuła dyrektywy zawiera w motywie 16 istotne wskazówki interpretacyjne pozwalające ustalić pożądane zachowania zgodne z wymogami dobrej wiary. W szczególności: przy dokonywaniu oceny działania w dobrej wierze będzie brana pod uwagę zwłaszcza siła pozycji przetargowej stron umowy, a w szczególności, czy konsument był zachęcany do wyrażenia zgody na warunki umowy i czy towary lub usługi były sprzedane lub dostarczone na specjalne zamówienie konsumenta; sprzedawca lub dostawca spełnia wymóg działania w dobrej wierze, jeżeli traktuje on drugą stronę umowy w sposób sprawiedliwy i słuszny, należycie uwzględniając jej prawnie uzasadnione roszczenia.

129. Klauzula sprzeczności z dobrymi obyczajami odwołuje się zatem raczej do oceny sposobu postępowania przedsiębiorcy na etapie kształtowania i przedstawiania oferty, kontraktowania niż do kształtu postanowień i wynikających z nich praw i obowiązków stron (te ostatnie podlegają ocenie przy wykorzystaniu drugiej z przesłanek,

w kodeksie cywilnym określonej jako rażące naruszenie interesów konsumenta). Stąd też, co wynika z art. 385² kc, przy ocenie konieczne jest również uwzględnienie nie tylko treści, ale i okoliczności zawarcia umowy.

2. Rażące naruszenie interesów konsumenta

130. Również przy interpretacji kolejnej z wymaganych dla stwierdzenia abuzywności postanowienia umownego przesłanek, tj. rażącego naruszenia interesu konsumenta, odwołać należy się do treści przepisów dyrektywy. W ich świetle w pełni znajdują uzasadnienia twierdzenia, iż rażące naruszenie interesów konsumenta ma miejsce, jeżeli postanowienia umowy poważnie i znacząco odbiegają od sprawiedliwego wyważenia praw i obowiązków stron, wprowadzając nieusprawiedliwioną dysproporcję praw i obowiązków na niekorzyść konsumenta. Jednak nie wyczerpuje to zakresu, w którym może dojść do naruszenia interesów konsumenta. Chodzi bowiem nie tylko o interesy ekonomiczne, ale też związane ze zdrowiem konsumenta, jego czasem zbędnie traconym, dezorganizacją toku życia, doznaniem przykrości, zawodu²², wprowadzenia w błąd, nierzetelności traktowania²³.

131. O ile ustawodawca posłużył się w art. 385¹ pojęciem rażącego naruszenia interesów konsumenta, co może wskazywać na ograniczenie treści stosowania przepisów do przypadków skrajnej nierównowagi interesów stron, to w treści art. 3 ust. 1 dyrektywy ta sama przesłanka została określona jako wymóg spowodowania poważnej i znaczącej nierównowagi wynikających z umowy praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta. W tej sytuacji konieczność wykładni art. 385¹ kc w świetle wymogów dyrektywy rodzi konieczność złagodzenia kryteriów stawianych skutkom postanowienia, których zaistnienie pozwalać będzie na stwierdzenie jego niedozwolonego charakteru. Tradycyjne stopniowanie, w którym za rażące uznaje się sytuacje skrajne, nadzwyczajne, ustąpić musi konieczności odnoszenia się jedynie do znamienia znaczącej nierównowagi, jako wypełniającej już kryteria rażącego naruszenia, o ile odbywa się to ze szkodą dla konsumenta.

3. Moment dokonywania oceny

132. Zgodnie z art. 385² kc oceny zgodności postanowienia umowy z dobrymi obyczajami dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy, biorąc pod uwagę jej treść, okoliczności zawarcia oraz uwzględniając umowy pozostające w związku z umową obejmującą postanowienie będące przedmiotem oceny. Również zgodnie z brzmieniem art. 4 dyrektywy nadanym sprostowaniem z 13 października 2016 roku²⁴, nieuczciwy charakter warunków umowy jest określany z uwzględnieniem rodzaju towarów lub usług, których umowa dotyczy i z odniesieniem, w momencie zawarcia umowy, do wszelkich okoliczności związanych z zawarciem umowy oraz do innych warunków tej umowy lub innej umowy, od której ta jest zależna.

133. Ocena obu przesłanek niedozwolonego charakteru postanowień następuje zatem przy uwzględnieniu stanu istniejącego w chwili zawarcia umowy (zob. wyrok TSUE w sprawie C-186/16 oraz uchwała Sądu Najwyższego z 20 czerwca 2018 roku, sygn. III CZP 29/18).

134. Przy dokonywaniu oceny niedozwolonego charakteru określonego postanowienia umownego, również oceny indywidualnej, nie ma żadnego znaczenia w jaki sposób umowa była wykonywana przez strony.

135. W szczególności nie ma znaczenia, czy przedsiębiorca rzeczywiście korzystał z możliwości, jakie wynikają dla niego z określonego brzmienia postanowień umownych. Istotne jest jedynie, że nie było żadnych przeszkód aby z takich uprawnień, mogących naruszać interesy konsumenta, skorzystał. Postanowienie umowne ma niedozwolony charakter nie dlatego, że jest w niewłaściwy sposób wykorzystywane przez przedsiębiorcę – tym bardziej, że jest to okoliczność, która w toku wykonywania umowy może się zmieniać. To samo postanowienie nie może zaś być abuzywne bądź tracić takiego charakteru jedynie w wyniku przyjęcia przez jedną ze stron umowy określonego sposobu jej wykonania, korzystania bądź niekorzystania z wynikających z niego uprawnień. Postanowienie jest niedozwolone jeśli daje kontrahentowi konsumenta możliwość działania w sposób rażąco naruszający interesy konsumenta.

136. Jak wskazał Trybunał Sprawiedliwości²⁵: „(...)w celu zagwarantowania skutku odstrasającego art. 7 dyrektywy 93/13 – kompetencje sądu krajowego, który stwierdza istnienie nieuczciwego warunku w rozumieniu art. 3 ust. 1 tej dyrektywy, nie mogą zależeć od faktycznego stosowania lub niestosowania tego warunku. Trybunał orzekł już bowiem, że dyrektywę 93/13 należy interpretować w ten sposób, że jeżeli sąd krajowy stwierdzi „nieuczciwy” charakter – w rozumieniu art. 3 ust. 1 dyrektywy 93/13 – warunku umowy uzgodnionego z konsumentem przez przedsiębiorcę, okoliczność, że warunek ten nie został wykonany, nie stoi jako taka na przeszkodzie temu, by sąd krajowy wyciągnął wszelkie konsekwencje wynikające z „nieuczciwego” charakteru tego warunku.”

137. Dlatego też nie miało żadnego znaczenia dla stwierdzenia niedozwolonego charakteru określonych postanowień umownych to, w jaki sposób bank rzeczywiście ustalał kurs waluty.

138. Nie ma też znaczenia w jaki sposób bank finansował udzielanie kredytów denominowanych, gdyż również to stanowi okoliczność leżącą poza łączącym strony stosunkiem prawnym a równocześnie związaną z wykonywaniem umowy, a nie chwilą jej zawarcia.

XII. Ocena postanowień umowy

1. Ocena postanowień dotyczących wyznaczenia kursów walut

139. Podstawą przyjęcia, że postanowienie przewidujące stosowanie kursów wyznaczanych przez bank przy wykonywaniu mechanizmu indeksacji kredytu jest przyznanie przedsiębiorcy prawa do jednostronnego kształtowania wysokości świadczenia drugiej strony umowy. Aktualne pozostają wszystkie argumenty wskazujące, jako podstawę do stwierdzenia nieważności całej umowy, na niedopuszczalność uzależnienia od decyzji banku (ustalenia kursu) wysokości kwot, które zobowiązane będą świadczyć strony, a w szczególności kwoty, którą zobowiązany będzie spłacić kredytobiorca i brak w treści łączącego strony stosunku prawnego granic arbitralności banku.

140. Pozwany nie negował, że przysługiwało mu uprawnienie do ustalania kursu kupna i sprzedaży CHF. Kwestionowane postanowienie umowy nie jest jednak abuzywne dlatego, że niejasna jest jego treść w zakresie, w jakim ustalenie kursu jest powierzone bankowi, a dlatego, że nie określa jednoznacznych i weryfikowalnych zasad określenia tego kursu. Ustalenie kursów walut przez bank nie zostało poddane żadnym regulacjom dwustronnym, czy to określonym w umowie, czy choćby w regulaminie.

141. Kredytobiorca narażony jest w ten sposób na niczym nieograniczoną arbitralność decyzji banku, a równocześnie, wobec braku jakichkolwiek obiektywnych kryteriów, nie przysługują mu żadne środki, które pozwoliłyby chociażby na późniejszą weryfikację prawidłowości kursu ustalonego przez bank.

142. Stanowi to rażące naruszenie interesów konsumenta, narażając go na brak bezpieczeństwa i możliwości przewidzenia skutków umowy.

143. Jest to przy tym postępowanie nieuczciwe, sprzeczne z dobrymi obyczajami jako rażąco naruszające równowagę stron umowy na korzyść strony silniejszej, która nie tylko może wyznaczyć wysokość własnego świadczenia, a następnie żądać spełnienia świadczenia w określonej przez siebie wysokości, ale też korzystać z szeregu postanowień o charakterze sankcji (m.in. podwyższone karne oprocentowanie, możliwość wypowiedzenia umowy), gdyby konsument takiego świadczenia nie spełniał.

144. Nie bez znaczenia dla oceny kwestionowanych postanowień umownych pozostaje też orzecznictwo Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów i będące jego rezultatem wpisy w rejestrze klauzul niedozwolonych. W szczególności podzielić należy pogląd wyrażony przez Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z dnia 07 maja 2013 roku, sygn. VI ACa 441/13, w którego uzasadnieniu wskazano, że o abuzywności kwestionowanego w tamtym postępowaniu postanowienia decyduje fakt, że uprawnienie banku do określania wysokości kursu sprzedaży CHF nie jest w żaden sposób formalnie ograniczone, zwłaszcza nie przewiduje wymogu, aby wysokość kursu ustalonego przez Bank pozostawała w określonej relacji do średniego kursu NBP lub kursu ukształtowanego przez rynek walutowy. Powyższe

oznacza przyznanie sobie przez bank prawa do jednostronnego regulowania wysokości rat kredytu waloryzowanego kursem CHF. To właśnie w tym mechanizmie Sąd Apelacyjny dostrzegł sprzeczność postanowienia z dobrymi obyczajami i rażące naruszenie interesów konsumenta, który nie ma możliwości uprzedniej oceny własnej sytuacji – w tym wysokości wymagalnych rat kredytu – i jest zdany wyłącznie na arbitralne decyzje banku.

145. Nie sposób nie dostrzec, że choć oczywiste jest, że powyższe stanowisko nie jest wiążące w niniejszej sprawie, to przyjęta argumentacja znajduje pełne zastosowanie do kwestionowanych postanowień umownych.

146. Nie stanowi dostatecznego uzasadnienia dla treści kwestionowanych postanowień umownych istnienie możliwości prowadzenia przez banki skupu i sprzedaży wartości dewizowych oraz ustalania stosowanych kursów walut, a także treść przepisów nakazujących ich ogłaszanie w miejscu dokonywania czynności bankowych (art. 111 Prawa bankowego). Tabela kursów walut ma charakter cennika, który tworzyć może każdy przedsiębiorca. Jednak związanie takim cennikiem następuje w sposób określony w art. 384 kc, a sam cennik istnieje przed dokonaniem czynności prawnej odwołującej się do jego treści. Tymczasem postanowienia narzucone przez bank przewidywały, że wysokość świadczeń konsumenta będzie ustalana nie na podstawie tabeli kursów obowiązującej w chwili zawierania umowy, a na podstawie tabel tworzonych wielokrotnie w przyszłości, gdy zasadnicza część świadczenia banku (postawienie kredytu do dyspozycji i umożliwienie jego wykorzystania) zostanie już wykonana, a obowiązek świadczeń pieniężnych spoczywał będzie jedynie na konsumentce. Stąd też są to sytuacje nieporównywalne.

147. Treść łączącego strony stosunku prawnego wskazuje też na tworzenie przez bank odrębnych tabel kursowych jedynie dla potrzeb rozliczenia umów kredytu indeksowanego. Oznacza to, że tracą na znaczeniu wszelkie ograniczenia wynikające z udziału w obrocie gospodarczym jakie mogłyby wpływać na swobodę ustalania kursów walut.

148. Zwrócić trzeba też uwagę, że do przeliczeń, w tym do ustalenia wysokości świadczenia polegającego na spłacie rat w złotych polskich, zastosowanie miała tabela kursów obowiązująca w momencie dokonania operacji – wpływu środków na rachunek kredytowy.

149. Wątpliwa jest już dopuszczalność konstrukcji, w której kredytobiorca nie otrzymuje jednoznacznej informacji o wysokości świadczenia, które powinien spełniać na rzecz banku (nie wynika ona wprost z harmonogramu spłat albo innej informacji udzielanej przez bank), a zobowiązany jest do samodzielnego jego ustalenia w oparciu o harmonogram wyrażony w walucie obcej oraz informacje, których musi samodzielnie poszukiwać w banku. Stanowi to rażące naruszenie interesów konsumenta w rozumieniu narażenia go na niedogodności i zbędnie utracony czas.

150. W konstrukcji przyjętej przez pozwanego, kredytobiorca o tym jakie świadczenie powinien spełnić (w jakiej wysokości zapłacić ratę), dowiaduje się dopiero po jego spełnieniu (dokonaniu wpłaty, zleceniu przelewu na rachunek kredytowy), skoro to moment wpływu środków wyznacza kurs przeliczenia.

151. Powtórzenia wymaga przy tym stwierdzenie, że nie ma najmniejszego znaczenia dla dokonywanej oceny to, w jaki sposób bank rzeczywiście ustalał kurs w trakcie wykonywania umowy i jaka była relacja kursu banku do kursu rynkowego. Są to okoliczności obojętne na gruncie art. 385² kc, jak również oceny możliwego naruszenia interesów konsumenta. Istotne jest jedynie, że postanowienia umowy dawały przedsiębiorcy swobodę wobec kontrahenta w wyznaczaniu kursu waluty, a w konsekwencji – wysokości zobowiązań konsumenta. Przy ocenie niedozwolonego charakteru omawianych postanowień nie ma w ogóle miejsca na porównywanie kursów stosowanych przez pozwanego z kursami kupna, sprzedaży, czy średnim kursem NBP.

2. Ocena postanowień dotyczących rodzaju stosowanych kursów

152. Podstawą do uznania postanowień dotyczących ustalania kursów walut za postanowienia niedozwolone jest również zróżnicowanie rodzajów kursów stosowanych dla ustalenia świadczenia banku (kwoty uruchomionego kredytu), a następnie przeliczeń wysokości wymaganej spłaty z CHF na PLN.

153. Zróżnicowanie pomiędzy kursem kupna i sprzedaży stosowanym dla określenia wysokości kapitału kredytu, a następnie wysokości spłaty uznać należy za sprzeczne z dobrymi obyczajami, a równocześnie rażąco naruszające interesy konsumenta.

154. Strony umowy nie umawiały się na prowadzenie przez bank działalności kantorowej – dokonywania wymiany walut, a postanowiły jedynie wprowadzić do umowy mechanizm mający zabezpieczyć bank przed spadkiem kursu waluty i pozwalający na zastosowanie stóp procentowych przewidzianych dla waluty obcej. Dlatego też zróżnicowanie przyjętego kursu nie znajduje żadnego uzasadnienia. W szczególności nie są nim ewentualne transakcje zawierane przez bank na rynku walutowym, gdyż ponownie należy podkreślić, że jest to okoliczność leżąca poza stosunkiem prawnym łączącym kredytobiorcę i bank. Dodatkowo przy tym potwierdza, że wprowadzenie do tego stosunku prawnego określonych rozwiązań miało następować jedynie w celu ochrony interesów przedsiębiorcy, bez związku z interesami konsumenta.

155. Równocześnie nie może budzić żadnych wątpliwości, że konstrukcja, w której w chwili wypłaty kredytu (pożyczki) wysokość wyrażonego w złotych polskich zobowiązania konsumenta (świadczenia, które ma spełnić na rzecz banku) jest, w wyniku zastosowania dla jej ustalenia kursu sprzedaży, wyższa niż wysokość świadczenia jakie w tym momencie spełnił bank, stanowi naruszenie interesów konsumenta.

156. O naruszenie interesów konsumenta świadczy również to, że nie znając, wiążących obie strony umowy, zasad ustalania kursów walut obowiązujących w banku, nie może też oszacować kosztów jakie wynikają dla niego w zakresie obsługi kredytu z zastosowania dwóch różnych kursów przez bank oraz możliwości ustalania ich wysokości. Utrudnia to chociażby porównanie ofert cenowych różnych kredytodawców, gdyż oprócz porównywalnych kosztów w postaci zasad ustalania wysokości oprocentowania, w tym marży, prowizji i innych opłat, na koszt obsługi kredytu wpływają również nieznanne i potencjalnie zmienne zasady ustalania kursów, w tym wysokości spreadu, które mogą różnić się pomiędzy bankami.

157. Wykorzystanie przez bank swojej przewagi kontraktowej dla wprowadzenia do umowy rozwiązań korzystnych wyłącznie dla kredytodawcy, w nieuzasadniony sposób zwiększających wysokość świadczeń, do których zobowiązany jest kredytobiorca, uznać należy za sprzeczne z dobrymi obyczajami.

XIII. Skutki abuzywności postanowień

1. Możliwość podnoszenia zarzutów przez konsumentów

158. Nie mają znaczenia dla rozstrzygnięcia motywy jakie leżą u podstaw zgłoszenia roszczeń po 10 latach wykonywania umów.

159. Istnienie w treści umowy (regulaminu itd.), sformułowanych przez przedsiębiorcę postanowień obarczonych wadliwością (nie ma przy tym znaczenia, czy jej skutkiem jest nieważność czy jedynie bezskuteczność postanowień wobec konsumenta) powoduje, że konsument jest w każdym czasie uprawniony do podniesienia przysługujących mu zarzutów.

160. Skorzystanie z zarzutu nieważności umowy czy bezskuteczności jej postanowień nie może podlegać ocenie w świetle art. 5 kc. Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z 15 września 2016 r., sygn. I CSK 615/15: „Powołaniem się na zasady współżycia społecznego nie można podważać ani modyfikować wyraźnych dyspozycji przepisów prawnych, które, kierując się względami bezpieczeństwa obrotu prawnego, przewidują sankcję bezwzględnej nieważności czynności sprzecznych z prawem, a nie przewidując żadnych od tego wyjątków, samodzielnie i wyczerpująco przesądzają o prawach stron. Nieważność czynności prawnej nie ma nic wspólnego z nadużywaniem prawa przy jego wykonywaniu, a jest jedynie konsekwencją sprzeczności z ustawą dokonanej czynności. Powołanie na nieważność w procesie cywilnym, czy to w formie zarzutu, czy w pozwie o jej ustalenie są jedynie aktami o charakterze

proceduralnym. Sankcja nieważności czynności prawnej następuje już z mocy prawa i dlatego nie przewiduje się jakiegось materialnego "uprawnienia do powoływania się na nieważność czynności prawnej".

161. Trzeba też podkreślić, że stosowanie przepisów o niedozwolonych postanowieniach umownych, w tym podejmowanie środków mających na celu zapobieganie stosowaniu nieuczciwych warunkach w umowach zawieranych z konsumentami, odbywa się nie tylko w interesie konsumentów, ale też podmiotów gospodarczych konkurujących na rynku. Wynika to wprost z treści art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13, która przewiduje że zarówno w interesie konsumentów, jak i konkurentów państwa członkowskie zapewnią stosowne i skuteczne środki mające na celu zapobieganie stałemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami.

162. Przepisy nie tylko zatem chronią konsumentów, ale mają na celu zapobieżenia naruszeniu zasad konkurencji. Odbywa się to poprzez zapobieżenia możliwości stosowania przez przedsiębiorców postanowień, które pozornie korzystne dla konsumenta, służą zwiększeniu sprzedaży towarów i usług, naruszając interesy tych podmiotów, które nie stosując nieuczciwych postanowień nie są w stanie zaoferować podobnych warunków.

163. Powtórzenia wymaga przy tym stwierdzenie, że nie ma najmniejszego znaczenia dla dokonywanej oceny to, w jaki sposób bank rzeczywiście ustalał kurs w trakcie wykonywania umowy i jaka była relacja kursu banku do kursu rynkowego. Są to okoliczności obojętne na gruncie art. 385² kc, jak również oceny możliwego naruszenia interesów konsumenta. Istotne jest jedynie, że postanowienia umowy dawały przedsiębiorcy nieograniczoną wobec kontrahenta swobodę w wyznaczaniu kursu waluty, a w konsekwencji – wysokości zobowiązań konsumenta.

2. Brak możliwości dalszego obowiązywania umowy po stwierdzeniu niedozwolonego charakteru postanowienia określającego kwotę kredytu

164. Z uwagi na okoliczność, że zakwestionowaniu podlegało postanowienie wyrażające kwotę kredytu (kwotę postawioną do dyspozycji kredytobiorcy), a więc postanowienie nie tylko określające główne świadczenia stron (art. 385¹§1 kc) – główny przedmiot umowy (art. 4 ust.2 dyrektywy), ale też postanowienie stanowiące podstawowy element umowy kredytu, umowa musiała zostać uznana za nieważną.

165. Przyjęciu, że umowa jest nieważna nie stoi na przeszkodzie treść art. 385² kc. przewidująca, że jeżeli określone postanowienia umowy nie wiążą konsumenta, strony są związane umową w pozostałym zakresie. Stwierdzenie, że umowa bezwzględnie wiąże w pozostałym zakresie, stanowi daleko idące uproszczenie. Dyrektywa 93/13 jednoznacznie przewiduje w art. 6 ust. 1, że Państwa Członkowskie stanowią, że na mocy prawa krajowego nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków. Zgodnie z wykładnią tego przepisu dokonana w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości, umowa zawierająca nieuczciwe warunki powinna w zasadzie nadal obowiązywać, bez jakiegokolwiek zmiany innej niż wynikająca z uchylecia nieuczciwych warunków, o ile takie dalsze obowiązywanie umowy jest prawnie możliwe zgodnie z zasadami prawa wewnętrznego (m.in. wyrok w sprawie C-618/10, w sprawie C-488/11). Znamienne jest przy tym, że dokonuje się prawnej oceny możliwości dalszego obowiązywania umowy, a nie oceny faktycznej (czy postanowienia umowne są wykonalne).

166. Ustawodawca krajowy nie wprowadził wprost do przepisów zastrzeżenia dotyczącego możliwości dalszego obowiązywania umowy po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków. Jednak taka konstrukcja nie stanowi, dopuszczalnego na gruncie dyrektywy (art. 8), przyznania konsumentowi wyższego stopnia ochrony, gdyż dalsze funkcjonowanie umowy bez postanowień abuzywnych niekoniecznie będzie korzystne dla konsumenta. Dlatego też oceniając skutki wyeliminowania z umowy niedozwolonych postanowień dla jej dalszego funkcjonowania konieczne jest odwołanie się do ogólnych zasad dotyczących czynności prawnych i stosunków zobowiązaniowych. Stąd też oczywiste jest, że nie jest możliwe dalsze funkcjonowanie umowy, której po wyłączeniu z niej postanowień

niedozwolonych (które mogą przecież w określonych warunkach dotyczyć głównych świadczeń stron), nie da się wykonać – określić sposobu i wysokości świadczenia stron.

167. Nie jest możliwe przyjęcie, że o treści umowy przesądza sposób jej wykonania. Na gruncie umowy kredytu czym innym jest kwota kredytu, tj. kwota postawiona do dyspozycji kredytobiorcy, a czym innym kwota wykorzystanego kredytu, tj. kwota, która w ramach wykonania umowy kredytu została wypłacona na rzecz kredytobiorcy albo wskazanego przez niego podmiotu. Kwota kredytu musi być ustalona w umowie, przed przystąpieniem do wykonania umowy, a kredytobiorca nie ma obowiązku jej wykorzystywania w całości. W konsekwencji zwrotowi podlega kwota wykorzystana, a nie ustalona w umowie kwota kredytu.

168. Dlatego też to, jakie kwoty zostały ostatecznie wypłacone na rzecz powodów nie może stanowić podstawy ustalenia, że takie kwoty stanowiły element uzgodnień składających się na treść zawartej umowy, wyznaczających kwotę kredytu.

3. Niedopuszczalność umowy określającej kwotę kredytu w złotych i oprocentowanie ustalone w oparciu o stawkę LIBOR

169. Również w przypadku ewentualnego przyjęcia, że kwoty kredytu wyznaczają kwoty rzeczywiście świadczone przez bank, nie można uznać aby umowa mogła obowiązywać w kształcie pozostałym po wyeliminowaniu mechanizmów przeliczeń.

170. Nie jest bowiem możliwe dalsze funkcjonowanie umowy, która bez wyeliminowanych z niej postanowień tworzyć będzie stosunek prawny, którego cel lub treść sprzeciwiałyby się właściwości (naturze) stosunku, ustawie lub zasadom współżycia społecznego. Taki stosunek prawny musi zostać uznany za nieważny z racji sprzeczności z ustawą, polegającą na naruszeniu granic swobody umów (art. 58§1 kc w zw. z art. 353¹ kc).

171. Nie ma znaczenia czy prowadzący do nieważności kształt zobowiązania został pierwotnie ukształtowany wolą stron, czy też powstania stosunku podlegającego takiej ocenie doszło po wyeliminowaniu z niego niedozwolonych postanowień umownych. Przepisu art. 385¹§2 kc nie można uznać za przepis szczególny wobec art. 353¹ kc, gdyż klóciłoby się z ogólnymi zasadami i konstrukcją prawa zobowiązań, pozwalając m.in. na kreowanie takich stosunków umownych, które po wyeliminowaniu klauzul abuzywnych pozwalałyby na osiągnięcie celów, które nie byłyby możliwe do realizacji na gruncie zasad ogólnych. Z kolei przyjęcie, że określony kształt zobowiązania jest nieważny, oznacza, zgodnie z powołanym orzecznictwem Trybunału, że dalsze obowiązywanie umowy nie jest prawnie możliwe zgodnie z zasadami prawa wewnętrznego. W szczególności Trybunał, w powoływanym już orzeczeniu w sprawie C-260/18, wskazał, że „Artykuł 6 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich należy interpretować w ten sposób, że nie stoi on na przeszkodzie temu, aby sąd krajowy, po stwierdzeniu nieuczciwego charakteru niektórych warunków umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej i oprocentowanego według stopy procentowej bezpośrednio powiązanej ze stopą międzybankową danej waluty, przyjął, zgodnie z prawem krajowym, że ta umowa nie może nadal obowiązywać bez takich warunków z tego powodu, że ich usunięcie spowodowałoby zmianę charakteru głównego przedmiotu umowy.”

172. Z tego względu istnienie umowy kredytu udzielonego i spłacanego w walucie polskiej, w której stawka procentowa byłaby oparta o wskaźnik LIBOR, który pozostaje integralnie związany z klauzulą walutową i rozliczeniami w walucie obcej, nie jest możliwe. Nie może to jednak prowadzić do wniosku, że niemożliwe jest uznanie klauzul przeliczeniowych za niedozwolone postanowienia umowne. Właściwy wniosek z faktu związania stopy LIBOR z frankiem szwajcarskim jest taki, że po wyeliminowaniu klauzul indeksacyjnych dalsze obowiązywanie umowy (przyjęcie, że jest to umowa ważna) nie jest możliwe.

173. Nie wynika to z faktu, iż stosunek prawny nie odpowiadałby wymogom wprost określonym w art. 69 Prawa bankowego, w części w jakiej jedną z podstawowych cech umowy kredytu jest jego odpłatność. Powołany przepis przewiduje w ustępie 1, że kredytobiorca zobowiązuje się do korzystania z niego na warunkach określonych w umowie,

zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami w oznaczonych terminach spłaty oraz zapłaty prowizji od udzielonego kredytu.

174. Zastrzeżenie oprocentowania odnoszącego się do stawki LIBOR w umowie kredytu udzielonego i spłacanego, po wyeliminowaniu indeksacji, w złotych polskich formalnie spełnia warunek odpłatności umowy kredytu. Jednakże pozostaje w sprzeczności z określoną na podstawie całokształtu uregulowań zawartych w ustawie Prawo bankowe właściwością (naturą) stosunku prawnego, jak również pozostaje w sprzeczności z zasadami współżycia społecznego.

175. Przyjęcie, że o charakterze kredytu indeksowanego czy denominowanego jako podtypu umowy kredytu decyduje łącznie wprowadzenie do umowy postanowień pozwalających na ustalenie salda kredytu w walucie obcej, a następnie zastosowanie do tak ustalonego salda oprocentowania ustalanego w oparciu o stawkę LIBOR, oznacza, że tak sformułowane postanowienia wyznaczają naturę tego stosunku prawnego. Pominięcie jednego z tych elementów wypacza gospodarczy sens umowy.

176. Tymczasem odniesienie się do pojęcia natury stosunku prawnego oznacza nakaz respektowania podstawowych cech obligacyjnego stosunku prawnego, a więc tych jego elementów, których brak może prowadzić do podważeniu sensu (istoty) nawiązywanej więzi prawnej. Oznacza również nakaz uwzględnienia tych elementów stosunku obligacyjnego, których pominięcie lub modyfikacja prowadzić by musiały do zniekształcenia zakładanego modelu więzi prawnej związanej z danym typem stosunku. Model ten powinien być zrekonstruowany na podstawie tych minimalnych (a więc i koniecznych) elementów danego stosunku obligacyjnego, bez których traciłby on swój sens gospodarczy albo wewnętrzną równowagę aksjologiczną²⁶.

177. Właśnie utrata przez stosunek prawny powstały po wyeliminowaniu z niego indeksacji jego sensu gospodarczego prowadzi do wniosku, że takie ukształtowanie stosunku prawnego jest nieważne, gdyż nastąpiłoby z przekroczeniem granic swobody umów.

178. Ponadto, jak wynika z przytoczonego wcześniej orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości, klauzule wyrażające kredyt w walucie obcej i wprowadzające do umowy mechanizm przeliczeń określają główne świadczenia stron, gdyż przesadzają o wprowadzeniu do umowy klauzuli ryzyka wymiany walut. Wyeliminowanie z umowy postanowień dotyczących zasad wykonania mechanizmu indeksacji, prowadzące do zmiany charakteru umowy na skutek braku możliwości wykonania przeliczeń, również wyklucza możliwość przyjęcia, że umowa nadal obowiązuje.

179. Powyższe konsekwencje stwierdzenia abuzywności części postanowień umowy dla możliwości dalszego umowy funkcjonowania w kształcie nieprzewidzianym przez strony, nie stanowią naruszenia zasad określonych w dyrektywie 93/13. Celem dyrektywy, wprost wyrażonym w jej motywach, jest nie tylko ochrona konsumentów, ale też ułatwienie ustanawiania rynku wewnętrznego poprzez stymulowanie konkurencji. Określenie minimalnego poziomu ochrony konsumentów stanowi środek do celu, jakim jest istnienie rynku wewnętrznego opartego na zasadach konkurencyjności.

180. Nie budzi przy tym wątpliwości, że eliminacja z umowy postanowień niedozwolonych powinna być korzystna dla konsumenta, równocześnie wywierając skutek odstraszący wobec przedsiębiorcy. Jednak równocześnie należy pamiętać, że zadaniem przepisów chroniących konsumenta jest przywrócenie równowagi kontraktowej stron, nie zaś nadmierne i nieusprawiedliwione uprzywilejowanie konkretnego konsumenta wobec przedsiębiorcy, czy też innych konsumentów zawierających podobne umowy. Stosowanie regulacji wynikających z dyrektywy nie może również zachwiać konkurencją na rynku, zmuszając część przedsiębiorców do wykonywania umów na zasadach tak znacząco odbiegających od tych, jakie analogiczne umowy wykonują inni przedsiębiorcy – nawet jeśli jest konsekwencją zastosowania w umowie niedozwolonych postanowień. Równocześnie nie jest podstawowym celem regulacji kodeksu cywilnego o niedozwolonych postanowieniach umownych wymierzanie przedsiębiorcy sankcji. Regulacje te odnoszą się do stosunków pomiędzy konkretnymi, zindywidualizowanymi podmiotami. Na gruncie prawa polskiego ogólny charakter, służący realizacji wynikającego z art. 7 dyrektywy obowiązku zapewnienia stosownych i skutecznych środków mających na celu zapobieganie stałemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach służyły przede

wszystkim przepisami dotyczące abstrakcyjnej kontroli wzorców umownych, a obecnie służą regulacje zawarte w ustawie o ochronie konkurencji i konsumentów.

4. Brak możliwości dalszego obowiązywania umowy po wyeliminowaniu zasad ustalania kursów walut

181. Również skutkiem uznania za niedozwolone wyłącznie postanowień umownych dotyczących zasad ustalania kursów walut jest konieczność ich pominięcia przy ustalaniu treści stosunku prawnego wiążącego konsumenta. Postanowienia takie przestają wiązać już w chwili zawarcia umowy. Oznacza to, że nie stanowią elementu treści stosunku prawnego i nie mogą być uwzględniane przy rozpoznawaniu spraw związanych z jego realizacją.

182. W oparciu o przyjęte założenie odrębności warunku wprowadzającego denominowanie umowy w walucie obcej i warunków wskazujących na sposób ustalania kursów walut, częścią łączącej strony umowy pozostałby natomiast warunek umowy przewidujący wyrażenie kwoty kredytu we frankach szwajcarskich, natomiast jego uruchomienie i spłatę w złotych.

183. W rezultacie konieczne byłoby przyjęcie, że łączący strony stosunek umowny nie przewiduje sposobu wykonania przeliczeń z kwot ustalonych we frankach na kwoty w złotych określające wysokość świadczeń (przy założeniu, że samo denominowanie kredytu byłoby dopuszczalne). Zawarta pomiędzy stronami umowa stałaby się niewykonalna, nie doprowadziła do ustalenia sposobu ustalania wysokości świadczenia, a zatem byłaby sprzeczna z ustawą. Za sprzeczne z ustawą, w szczególności art. 353¹ kc należałoby bowiem uznać takie wykreowane przez strony stosunki prawne, które nie określają wysokości świadczenia.

184. Umowa nie mogłaby przy tym nadal obowiązywać bez względu na to, czy przyjmie się wyłącznie powyżej określone skutki abuzywności postanowień, czy też objęłyby one całość klauzuli denominacyjnej, tj. również wyrażenie kwoty kredytu we frankach szwajcarskich.

185. Pomimo ekonomicznie zbliżonych skutków zawarcia umowy kredytu indeksowanego i denominowanego nie można w ten sam sposób oceniać możliwości dalszego obowiązywania tych rodzajów umów po wyeliminowaniu z nich w całości lub w części klauzuli indeksacyjnej albo denominacyjnej.

5. Brak możliwości zastąpienia bezskutecznych postanowień regulujących zasady ustalania kursów walut

186. Nie ma, przy zastosowaniu dyrektyw płynących z orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości, możliwości zastąpienia wyeliminowanych z umowy postanowień.

187. W szczególności w wyroku w sprawie C-26/13, Trybunał orzekł, że artykuł 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że w sytuacji, w której umowa zawarta między przedsiębiorcą a konsumentem nie może dalej obowiązywać po wyłączeniu z niej nieuczciwego warunku, przepis ten nie sprzeciwia się uregulowaniu krajowemu, które pozwala sądowi krajowemu zarządzić skutkom nieważności tego warunku poprzez zastąpienie go przepisem prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym.

188. Z punktów 83 i 84 tego orzeczenia zdaje się wynikać, że zarządzenie skutkom nieważności nieuczciwego warunku poprzez zastąpienie go przepisem o charakterze dyspozytywnym ochronić ma konsumenta przed unieważnieniem umowy w całości. Unieważnienie całej umowy mogłoby bowiem narazić konsumenta na szczególnie niekorzystne konsekwencje.

189. Stanowisko to znajduje potwierdzenie w punkcie 33 wyroku z 21 stycznia 2015 roku w połączonych sprawach C-482/13, C-484/13, C-485/13 i C-487/13, gdzie Trybunał stwierdza: „sąd krajowy ma możliwość zastąpienia nieuczciwego warunku przepisem prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym, pod warunkiem że to zastąpienie jest zgodne z celem art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 i pozwala na przywrócenie rzeczywistej równowagi między prawami

a obowiązkami stron umowy. Jednak możliwość taka jest ograniczona do przypadków, w których nieważność nieuczciwego warunku zobowiązywałaby sąd do stwierdzenia nieważności danej umowy w całości, narażając przez to konsumenta na penalizujące go konsekwencje.”

190. W kolejnych orzeczeniach Trybunału (wyrok z 20 września 2018 roku, C-51/17, pkt 61 oraz wyrok z 14 marca 2019 roku, C-118/17, pkt 54) podkreśla się, że możliwość zastąpienia przez sąd krajowy nieuczciwego postanowienia przepisem prawa krajowego o charakterze uzupełniającym „jest ograniczona do przypadków, w których rozwiązanie umowy jako całości naraziłoby konsumenta na szczególnie szkodliwe skutki, wobec czego ten ostatni poniósłby negatywne konsekwencje.

191. Wreszcie w wyroku z 3 października 2019 roku w sprawie C-260/18, nie tylko podtrzymane zostało wcześniejsze stanowisko, ale też jednoznacznie wskazano, że:

- ochrona konsumenta jest zapewniona jedynie wtedy, gdy uwzględnione zostaną jego rzeczywiste i tym samym bieżące interesy, a nie interesy, jakie miał w okolicznościach istniejących w chwili zawarcia danej umowy (pkt 51 wyroku),

- skutki, przed którymi interesy te powinny być chronione, to takie, które rzeczywiście powstałyby, w okolicznościach istniejących lub możliwych do przewidzenia w chwili zaistnienia sporu, gdyby sąd krajowy unieważnił tę umowę, a nie skutki, które w dniu zawarcia tej umowy wynikałyby z jej unieważnienia (pkt 51 wyroku),

- czym innym jest ocena nieuczciwości warunku umownego, dokonywana „w momencie zawarcia umowy”, a czym innym ocena skutków wynikających z unieważnienia umowy (pkt 52 wyroku),

- skoro obowiązek sądu pominięcia, również z urzędu, nieuczciwych postanowień umownych (art. 6 ust. 1 dyrektywy), nie ma zastosowania jeśli konsument wyrazi dobrowolną i świadomą zgodę na dalsze stosowanie takich warunków (dyrektywa nie tworzy obowiązkowego systemu ochrony), to tym bardziej konsument może zrezygnować z, polegającej na zastąpieniu nieuczciwego warunku przepisem dyspozytywnym, ochrony przez szkodliwymi skutkami spowodowanymi unieważnieniem umowy jako całości (punkty 53-55 wyroku).

192. Konsekwencją zastosowania powyżej zaprezentowanego stanowiska Trybunału jest przyjęcie, że jeśli konsument stoi na stanowisku, że skutkiem wyeliminowania z umowy postanowień niedozwolonych jest nieważność umowy (bądź też jedynie godzi się na taki skutek), to ani druga strona sporu, ani sąd z urzędu nie mogą doprowadzić do zastąpienia nieuczciwych postanowień przepisem dyspozytywnym (o ile taka możliwość w ogóle istnieje). Możliwość zastępowania niedozwolonych postanowień umownych innymi regulacjami stanowi wyjątek, który może być stosowany wyłącznie na korzyść konsumenta, nie zaś w celu ochrony interesów przedsiębiorcy i nie może być stosowany wbrew woli konsumenta.

193. Sąd nie może też z urzędu chronić konsumenta przed skutkami nieważności umowy, utrzymując w mocy niedozwolone postanowienia, gdyż artykuł 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie utrzymywaniu w umowie nieuczciwych warunków, jeżeli ich usunięcie prowadziłoby do unieważnienia tej umowy, a sąd stoi na stanowisku, że takie unieważnienie wywołałoby niekorzystne skutki dla konsumenta, gdyby ten ostatni nie wyraził zgody na takie utrzymanie w mocy.

194. Zgodnie z opisanymi wyżej zasadami, biorąc pod uwagę, że strona powodowa wyraźnie wskazywała na nieważność umowy, m.in. na skutek zawarcia w niej niedozwolonych postanowień umownych dotyczących zasad ustalania kursów walut, w zasadzie za bezprzedmiotowe należy uznać rozważanie o potencjalnych możliwościach zastąpienia odesłania do Tabeli kursów innymi regulacjami, które pozwoliłyby na ustalenie kursów służących wykonaniu mechanizmu indeksacji. Nie ma bowiem możliwości uznania, wbrew woli konsumenta, że konieczne jest poszukiwanie rozwiązań służących zapobieżeniu upadkowi umowy na skutek wyeliminowania z niej niedozwolonych postanowień umownych.

6. Zastosowanie ogólnych zasad prawa zobowiązań bądź przepisu dyspozytywnego

195. Z wyroku Trybunału Sprawiedliwości z 3 października 2019 roku w sprawie C-260/18 wynika jednoznacznie, że artykuł 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 stoi na przeszkodzie wypełnieniu luk w umowie, spowodowanych usunięciem z niej nieuczciwych warunków, które się w niej znajdowały, wyłącznie na podstawie przepisów krajowych o charakterze ogólnym, przewidujących, że skutki wyrażone w treści czynności prawnej są uzupełniane w szczególności przez skutki wynikające z zasad słuszności lub ustalonych zwyczajów, które nie stanowią przepisów dyspozytywnych lub przepisów mających zastosowanie, jeżeli strony umowy wyrażą na to zgodę.

196. Trybunał, podkreślając, że możliwość zastąpienia nieuczciwych warunków stanowi wyjątek od ogólnej zasady, zgodnie z którą dana umowa pozostaje wiążąca dla stron tylko wtedy, gdy może ona nadal obowiązywać bez zawartych w niej nieuczciwych warunków, wskazał, że jest ona ograniczona do przepisów prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym lub mających zastosowanie, jeżeli strony wyrażą na to zgodę, i opiera się w szczególności na tym, że takie przepisy nie mają zawierać nieuczciwych warunków. Przepisy te mają bowiem odzwierciedlać równowagę, którą prawodawca krajowy starał się ustanowić między całością praw i obowiązków stron określonych umów na wypadek, gdyby strony albo nie odstąpiły od standardowej normy ustanowionej przez ustawodawcę krajowego dla danych umów, albo wyraźnie wybrały możliwość zastosowania normy wprowadzonej w tym celu przez ustawodawcę krajowego. Tymczasem regulacje odwołujące się do zasad współzycia społecznego czy zwyczajów nie były przedmiotem szczególnej analizy prawodawcy w celu określenia tej równowagi, a tym samym przepisy te nie korzystają z domniemania braku nieuczciwego charakteru (punkty 59-61 wyroku).

197. W rezultacie wszelkie próby rozszerzenia propozycji zawartej w uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego z 14 lipca 2017 roku, sygn. II CSK 803/16, na sprawy, w których zastosowanie znajdą zasady wynikające z przepisów dyrektywy 93/1327, oznaczałyby przyjęcie rozwiązania wprost sprzecznego z wykładnią zawartą w wyroku Trybunału Sprawiedliwości z 3 października 2019 roku.

198. Nie wydaje się również aby przepisem mogącym znaleźć zastosowanie był art. 358§2 kc, skoro nie obowiązywał on w dacie zawarcia umowy (wszedł w życie dopiero 24 stycznia 2009 roku), a brak jest przepisów przejściowych, które umożliwiłyby jego zastosowanie. Ponadto przepis ten odnosi się do możliwości ustalenia kursu waluty obcej (w której wyrażono zobowiązanie) w przypadku spełnienia świadczenia w walucie polskiej, natomiast nie reguluje sytuacji, w której dochodzi do przeliczenia wysokości zobowiązania z waluty polskiej na obcą – a przecież bez takiego przeliczenia nie byłoby możliwe wykonywanie umowy kredytu, w którym indeksacja polegała na przeliczeniu kwoty wykorzystanego kredytu wyrażonej w złotych na walutę obcą.

199. Stąd też, niezależnie od konieczności uwzględnienia woli konsumenta, bez znaczenia dla niniejszej sprawy pozostaje kwestia możliwości zastosowania rozwiązania wskazanego przez Trybunał Sprawiedliwości, tj. możliwości zastosowania, w celu zapobieżenia skutkom związanym z eliminacją niedozwolonego warunku, przepisu w brzmieniu obowiązującym już po zawarciu umowy (zob. punkty 61-64 wyroku z 26 marca 2019 roku w sprawach C-70/17 i C-179/1728). Nie istnieje bowiem na gruncie prawa polskiego sytuacja będąca podstawą rozstrzygnięcia Trybunału. Nadal brak jest w prawie polskim przepisu mogącego w całości, bez potrzeby konstruowania daleko idącej analogii, zastąpić nieuczciwe warunki umowne związane z ustalaniem kursów walut niezbędnych dla wykonania przeliczeń wynikających z kształtu postanowień dotyczących indeksacji.

200. Trzeba też zauważyć, że analiza dokonana przez Trybunał dotyczyła tego samego przepisu w nowym brzmieniu, regulującym w inny sposób identyczną kwestię (przesłanki dopuszczalności wypowiedzenia umowy kredytu), nie zaś możliwości stosowania przepisu, który w ogóle nie obowiązywał w dacie zawarcia umowy. Przedmiotem rozważań było zarządzenie skutkom nieważności mającego nieuczciwy charakter warunku poprzez zastąpienie go przepisem, na którym został oparty ten warunek, w nowym brzmieniu. Ponadto, co wyraźnie wskazał Trybunał, byłby to kolejny wyjątek mogący mieć zastosowanie jedynie gdy umowa nie mogłaby nadal obowiązywać w przypadku usunięcia mającego nieuczciwy charakter warunku i gdy stwierdzenie nieważności całej umowy narażałoby konsumentów na szczególnie niekorzystne konsekwencje.

201. Nie są przepisami dyspozytywnymi w rozumieniu przyjętym w orzecznictwie Trybunału (przepisy odzwierciedlające równowagę, którą prawodawca krajowy starał się ustanowić między całością praw i obowiązków stron określonych umów na wypadek, gdyby strony albo nie odstąpiły od standardowej normy ustanowionej przez ustawodawcę krajowego dla danych umów, albo wyraźnie wybrały możliwość zastosowania normy wprowadzonej w tym celu przez ustawodawcę krajowego) również powołane m.in. w wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie, sygn. I ACa 1/19, art. 24 lub 32 ustawy o Narodowym Banku Polskim. Przepisów tych w ogóle nie można uznać za kształtujące normy prawa cywilnego.

XIV. *Zwrot nienależnego świadczenia*

202. Zgodnie z art. 405 kc kto bez podstawy prawnej uzyskał korzyść majątkową kosztem innej osoby, obowiązany jest do wydania korzyści w naturze, a gdyby to nie było możliwe, do zwrotu jej wartości. Przepis ten stosuje się w szczególności do świadczenia nienależnego, tj. takiego, w którym ten, kto je spełnił, nie był w ogóle zobowiązany lub nie był zobowiązany względem osoby, której świadczył, albo jeżeli podstawa świadczenia odpadła lub zamierzony cel świadczenia nie został osiągnięty, albo jeżeli czynność prawna zobowiązująca do świadczenia była nieważna i nie stała się ważna po spełnieniu świadczenia (art. 410§1 i 2 kc).

203. Skutkiem nieważności umowy kredytu w całości jest uznanie, że spełnione przez obie strony świadczenia nie miały oparcia w łączącej strony umowie.

204. Mając na uwadze istotny walor, jaki przypisać należy pewności prawa, wyrażającej się również w jednolitości orzecznictwa, sąd uznaje, że roszczenie strony powodowej ocenić należy przy zastosowaniu wykładni przyjętej przez Sąd Najwyższy w uchwale z 16 lutego 2021 roku, sygn. III CZP 11/2029, zgodnie z którą stronie, która w wykonaniu umowy kredytu, dotkniętej nieważnością, spłacała kredyt, przysługuje roszczenie o zwrot spłaconych środków pieniężnych jako świadczenia nienależnego (art. 410§1 w związku z art. 405 kc) niezależnie od tego, czy i w jakim zakresie jest dłużnikiem banku z tytułu zwrotu nienależnie otrzymanej kwoty kredytu.

205. W rezultacie sąd odstępuje od przyjmowanego we wcześniejszych orzeczeniach stanowiska, zgodnie z którym spełnianie przez kredytobiorcę świadczeń w wykonaniu nieważnej umowy kredytu prowadzi do zaspokojenia roszczenia banku o zwrot wykorzystanych wcześniej środków i nie rodzi po stronie kredytobiorcy roszczenia o ich zwrot - nie stanowi nienależnego świadczenia do momentu, w którym nie przekroczyły swoją wysokością kwot, które kredytobiorca otrzymał od banku.

206. Sąd podziela natomiast zarzut częściowego przedawnienia roszczeń powodów, tj. w zakresie zwrotu świadczeń spełnionych przez nich w okresie od 22 maja 2006 roku do 20 czerwca 2008 roku w łącznej kwocie 14 378,80 zł.

207. Zgodnie z art.120§2 zd. 2 kc jeżeli wymagalność roszczenia zależy od podjęcia określonej czynności przez uprawnionego, bieg terminu rozpoczyna się od dnia, w którym roszczenie stałoby się wymagalne, gdyby uprawniony podjął czynność w najwcześniejszym możliwym terminie. Roszczenie o zwrot nienależnego świadczenia ma charakter bezterminowy, zatem jego wymagalność uzależniona jest od wezwania dłużnika do zapłaty i upływu odpowiedniego terminu, odpowiadającego użytemu w art. 455 kc pojęciu „niezwłocznie po wezwaniu dłużnika do wykonania”.

208. O początku biegu terminu przedawnienia takiego roszczenia nie przesądza więc data spełnienia nienależnego świadczenia a upływ terminu wymaganego aby wierzyciel po spełnieniu świadczenia wezwał dłużnika do zapłaty i upłynął odpowiedni termin. Przy założeniu należytej staranności wymaganej również od wierzyciela, przyjęć należy, że o wymagalności można mówić po upływie miesiąca od spełnienia nienależnego świadczenia.

209. Sąd przyjmuje przy tym, że wobec 10 letniego terminu przedawnienia dla roszczeń powodów, nie jest zasadne przyjęcie innego początku biegu terminu przedawnienia, zgodnie ze wskazówkami przyjętymi przez TSUE w wyrokach z 9 lipca 2020 r. w sprawie (...) Bank (C-698/18 i C-699/18) i z 16 lipca 2020 roku w sprawie (...) (C-224/19 i C-259/19), które wydane były na gruncie systemów prawnych przewidujących znacznie krótsze terminy przedawnienia.

210. Wykładnia przepisów o przedawnieniu, również w związku z przepisami o ochronie konsumenta, nie może iść tak daleko aby prowadzić do rezultatów sprzecznych z zasadami, których istnienie można wyprowadzić na gruncie całego systemu, w tym ogólnego kształtu przepisów o przedawnieniu. Nawet w przypadku roszczeń o najdłuższych terminach przedawnienia, w tym roszczeń deliktowych, nie spotyka się liczenia 10 letniego terminu przedawnienia od momentu dowiedzenia się o istnieniu roszczenia (art. 442¹§1 kc przewiduje przedawnienie roszczenia o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym z upływem lat trzech od dnia, w którym poszkodowany dowiedział się albo przy zachowaniu należytej staranności mógł się dowiedzieć o szkodzie i o osobie obowiązanej do jej naprawienia). Wyjątkiem jest szkoda wynikająca ze zbrodni lub występku. Mimo negatywnej oceny zachowania przedsiębiorcy wprowadzającego do umowy postanowienia niedozwolone czy nieważne, nie sposób uznać by było to zachowanie o wadze chociażby deliktu, nie sięgając do możliwości uznania takiego działania za przestępstwo. Nie ma więc podstaw aby nadmiernie wydłużać terminy przedawnienia roszczeń konsumentów.

211. Dziesięcioletni termin przedawnienia roszczeń kredytobiorcy upływał w niniejszej sprawie kilka lat po wydaniu prawomocnych rozstrzygnięć SOKiK dotyczących podobnych klauzul indeksacyjnych i dokonania na ich podstawie odpowiednich wpisów w rejestrze postanowień umownych uznanych za niedozwolone. Jeszcze wcześniej doszło do uchwalenia ustawy z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw, u podstaw której leżało dążenie do uregulowania zasad ustalania kursów w umowach kredytu indeksowanego i denominowanego.

212. Nie można więc stwierdzić, że należycie poinformowany, uważny, mający dostateczną świadomość przysługujących mu praw, konsument nie był w stanie podjąć działań zmierzających do zgłoszenia roszczeń restytucyjnych przed upływem terminu przedawnienia. Nie ma więc podstaw do przyjmowania innego momentu jako początku biegu terminu przedawnienia, skoro nie jest to konieczne dla uniknięcia sytuacji, w której do przedawnienia roszczeń restytucyjnych konsumenta doszłoby zanim mógłby on dowiedzieć się o przysługujących mu uprawnieniach.

213. Nie można też uznać aby podniesienie zarzutu przedawnienia stanowiło w tej sytuacji nadużycie prawa przez pozwanego.

214. Stąd też na rzecz powodów należało zasądzić kwoty 584.773,84 zł i 112.993,38 CHF. Co prawda strona powodowa po dokonanych modyfikacjach powództwa domagała się zasądzenia we frankach szwajcarskich kwoty 251.094,19 CHF, jednak jak sami wskazali, zdawali sobie sprawę z zasadności zasądzenia jedynie kwoty 112.993,28 CHF ale z uwagi na zaawansowany etap postępowania nie zdecydowali się na cofnięcie powództwa w tym zakresie.

215. W pozostałym zakresie żądanie zapłaty podlegało oddaleniu.

216. Ww. kwoty należało zasądzić w równych częściach na rzecz każdego z powodów. Nie istnieje podstawa do przyjęcia, że pomiędzy powodami jako wierzycielami istnieje solidarność. Zobowiązanie jest solidarne tylko jeśli wynika to z ustawy lub z czynności prawnej (art.369 kc). Nie istnieje norma prawna, która nadawałaby solidarny charakter zobowiązaniu z tytułu zwrotu nienależnego świadczenia. Solidarności nie mogła też wykreować czynność prawna, gdyż umowa kredytu była nieważna, a ponadto jej postanowienia wprowadzały solidarność po stronie kredytobiorców jako dłużników, co nie oznacza automatycznego ustanowienia solidarności kredytobiorców jako ewentualnych wierzycieli banku.

217. Równocześnie uznać należy, że, bez zaistnienia szczególnych okoliczności, spłata kredytu przez każdego z kredytobiorców oznacza spełnianie świadczenia w imieniu każdego z zobowiązanych. Kredytobiorca świadcząc na rzecz banku działa z zamiarem spłaty wspólnego długu wynikającego z wykorzystania kredytu. Zubożonym stają się oboje kredytobiorcy.

218. Natomiast świadczenie pieniężne jest ze swej istoty podzielne, tj. może być spełnione częściowo bez istotnej zmiany przedmiotu lub wartości (art.379§2 kc). Dlatego też, zgodnie z art.379§1 kc, wierzytelność uległa podziałowi na tyle niezależnych od siebie części, ilu jest wierzycieli.

219. O odsetkach orzeczono na podstawie art. 455 k.c. w zw. z art. 481 k.c. W zakresie kwoty 47.677,96 zł oraz kwoty 99.783,26 CHF odsetki są należne po upływie dwóch tygodni od dnia doręczenia pozwanemu odpisu pozwu. Należało bowiem przyjąć, że pozwany był w stanie przeanalizować należycie żądanie powodów i zwrócić im te świadczenia właśnie po upływie tych dwóch tygodni. Żądanie zasądzenie odsetek za okres wcześniejszy na uwzględnienie nie zasługiwało. Pozwany potrzebuje bowiem co najmniej dwutygodniowego terminu by rozważyć zasadność żądania i spełnić świadczenie, dlatego należało przyjąć, że pozwany był w stanie przeanalizować należycie żądanie powodów. Odpis pozwu został doręczony pozwanemu w dniu 20 sierpnia 2018 r. wobec czego od kwoty 47.677,96 zł oraz kwoty 99.783,26 CHF należało zasądzić odsetki ustawowe za opóźnienie od dnia 4 września 2018 r.

220. Natomiast w zakresie pozostałych kwot tj. 537.095,88 zł i 6.605,06 CHF odsetki są należne po upływie dwóch tygodni od dnia doręczenia pozwanemu pisma zawierającego to żądanie. Jak w wypadku wcześniejszym należało przyjąć, że pozwany był w stanie przeanalizować należycie żądanie powodów i zwrócić im te świadczenia właśnie po upływie tych dwóch tygodni. Pismo zawierające rozszerzenie powództwa w zakresie kwoty 537.095,88 zł zostało doręczone pozwanemu na rozprawie w dniu 15 lutego 2021 r. wobec czego od kwoty 537.095,88 zł należało zasądzić odsetki ustawowe za opóźnienie od dnia 2 marca 2021 r. Natomiast pismo zawierające rozszerzenie powództwa w zakresie kwoty 6.605,06 CHF zostało doręczone pozwanemu w dniu 18 stycznia 2021 r. wobec czego od kwoty 537.095,88 zł należało zasądzić odsetki ustawowe za opóźnienie od dnia 2 lutego 2021 r.

221. Wobec powyższego sąd orzekł jak w punkcie I i II sentencji wyroku.

XV. Koszty procesu

222. O kosztach procesu sąd orzekł na podstawie art. 100 kpc, dokonując ich stosunkowego rozdzielenia przy przyjęciu, że powodowie wygrali sprawę w 78,06% (tj. w stosunku w jakim pozostają uwzględnione żądania do całości żądań w sprawie).

223. Przy dokonywaniu wyliczeń kosztów pomimo oddalenia żądania w zakresie ustalenia nieistnienia umowy kredytu hipotecznego denominowanego nr (...) Sąd potraktował je jak uwzględnione z uwagi na fakt, iż powodowie występując z niniejszym powództwem wciąż spłacali kredyt, wobec czego mieli interes prawny w formułowaniu takiego roszczenia. Interes prawny ustał zaś dopiero w toku procesu.

224. Sąd nie dostrzegł podstaw by odstąpić od obciążenia powodów częścią kosztów w związku z oddaleniem powództwa o wygórowaną kwotę wyrażoną we frankach szwajcarskich. Bez względu na ewentualny błąd pozwanego przy wystawianiu zaświadczenia, powodowie powinni mieć świadomość jakich wpłat dokonywali na rzecz pozwanego.

225. Ustalając wysokość poniesionych przez strony kosztów zastępstwa procesowego sąd, stoi na stanowisku, iż w sytuacji, gdy więcej niż jedną osobę reprezentuje jeden pełnomocnik, koszty procesu powinny być zasądzone oddzielnie dla każdej z tych osób, bez względu na rodzaj łączącego te osoby współuczestnictwa.

226. Jak słusznie wskazał Sąd Apelacyjny w Krakowie w postanowieniu z 22 czerwca 2016 roku, sygn. I ACz 1042/16: „Stosownie bowiem do art. 98 § 1 k.p.c. strona przegrywająca sprawę obowiązana jest zwrócić przeciwnikowi na jego żądanie koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony (koszty procesu). Zgodnie z tą regulacją „strona przegrywająca” obowiązana jest zwrócić koszty „przeciwnikowi”. Tym samym każdemu ze współuczestników procesu wygrywającemu sprawę należy się od strony przegrywającej zwrot poniesionych przez niego kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego obejmujących wynagrodzenie adwokata (radcy prawnego). (...) Każdy z pozwanych zlecając prowadzenie sprawy pełnomocnikowi musiał z nim zawrzeć umowę i ponieść określone koszty. Żadnych wątpliwości nie byłoby zresztą w sytuacji, gdyby każdego z pozwanych reprezentował inny pełnomocnik. Podkreślić w tym miejscu należy, że przepisy procedury cywilnej nie przewidują ograniczeń dla współuczestnika sporu w swobodzie wyboru pełnomocnika, zaś wydatki z tego tytułu należy zaliczyć do niezbędnych kosztów procesu. Skoro nie może budzić wątpliwości prawo każdego ze współuczestników do otrzymania odrębnie od strony przegrywającej zwrotu kwoty wydatkowanej na wynagrodzenie innego zaangażowanego pełnomocnika (w razie

zastępstwa kilku współuczestników sporu przez różnych pełnomocników), to nie ma podstaw też do odmiennego potraktowania wygrywającego współuczestnika z tej wyłącznie przyczyny, że zlecił zastępstwo procesowe temu samemu pełnomocnikowi, który reprezentuje także innego współuczestnika. Stanowisko, sprowadzające się de facto do umniejszenia obowiązku zwrotu wydatków, prawidłowo poniesionych przez współuczestników, jedynie do jednego wynagrodzenia, prowadzi do nieuzasadnionego zwolnienia strony przegrywającej od obowiązku zwrotu stronie wygrywającej rzeczywiście poniesionych przez nią niezbędnych kosztów obrony jej praw (naruszenie zasady wyrażonej w art. 98 § 1 k.p.c.), a w konsekwencji oznacza przerzucenie na stronę wygrywającą proces obowiązku ich poniesienia.”

227. Powyższe stanowisko, wyrażone zarówno w przytoczonym orzeczeniu, jak i w powołanych w nim innych orzeczeniach, sąd orzekający w niniejszej sprawie w pełni podziela.

228. W skład kosztów procesu poniesionych przez każdego z powodów wchodzi zatem po 16.200 zł wynagrodzenia pełnomocnika, 17 zł opłaty skarbowej od pełnomocnictwa (k. 17) oraz 1000 zł opłaty od pozwu (k. 68).

229. Pozwany poniósł koszty w łącznej wysokości 12.977 zł na które składa się, opłata skarbową (17 zł), wynagrodzenie pełnomocnika (12 960 zł - wobec występowania po stronie powodowej dwóch powodów sąd uznał za zasadne ustalenie wynagrodzenia w wysokości 120% stawki minimalnej).

230. Całość kosztów procesu wynosiła 46 411 zł (16 717+16 717+12 977), z czego pozwany powinien ponieść 78.06% a więc 36 228,56 zł. Różnica pomiędzy tą kwotą a kosztami poniesionymi podlega zasądzenia na rzecz powodów w równych częściach.

Wobec powyższego sąd orzekł jak w sentencji wyroku.

Zarządzenie: odpis wyroku wraz z uzasadnieniem proszę doręczyć pełnomocnikom stron, informując o przedłużeniu terminu.

1 Dz.U. Nr 165, poz. 984.

2 Dz.U. poz. 819.

3 W.Borysiak w: Komentarz do art. 353, K. Osajda (red.), Tom III A. Kodeks cywilny. Komentarz. Zobowiązania. Część ogólna, Warszawa 2017.

4 Polskie prawo cywilne. Zobowiązania. Lwów 1938, s.154.

5 Sprawa dotyczyła umowy, która przewidywała, że kredyt oprocentowany jest w ustalonej wysokości w stosunku rocznym, jednocześnie zawierając postanowienie, że kredytodawca uprawniony jest do zmiany stawek oprocentowania w granicach określonych przez Prezesa (...).

6 Dz. Urz. WE z 1993 r. L 95, s. 29.

7 Choć należałoby zwrócić uwagę, że użyte w art.385¹ kc pojęcie dobrych obyczajów, odczytywane w świetle postanowień dyrektywy 93/13, tj. kryterium działania przedsiębiorcy w dobrej wierze, wydaje się mieć inne, węższe, znaczenie niż pojęcie zasad współżycia społecznego użyte w art.353¹ kc oraz art.58§2 kc.

8 Dz. Urz. WE z 1993 r. L 95, s. 29.

9 Tak. m.in. Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 2016-06-13, C-377/14.

10 M.Bednarek w: System Prawa Prywatnego Tom 5 Prawo zobowiązań – część ogólna, 2013, s.756.

11 Wyrok Sądu Najwyższego z 8 listopada 2012 roku, sygn. I CSK 49/12.

12 ECLI:EU:C:2015:127

13 ECLI:EU:C:2017:703.

14 ECLI:EU:C:2019:207.

15 ECLI:EU:C:2014:282.

16 ECLI:EU:C:2019:819.

17 Jak wynika z pkt. 17 wyroku, sprawa dotyczy zawartej z bankiem umowy pożyczki wyrażonej we franku szwajcarskim (CHF), podczas gdy na mocy tej samej umowy pożyczka miała być udostępniona w forintach węgierskich (HUF), przy zastosowaniu kursu wymiany CHF-HUF opartego na kursie kupna stosowanego przez ten bank w tym danym dniu. Umowa przewidywała również, że pożyczka zostanie spłacona w forintach węgierskich, przy czym kursem walutowym mającym zastosowanie był stosowany przez bank kurs sprzedaży waluty.

18 Umowy kredytu indeksowanego do CHF, w której kwota kredytu została wyrażona w złotych, jednak saldo zadłużenia (wykorzystanego kredytu) podlegało ustaleniu w CHF, a następnie spłaty następowały w złotych.

19 R. Trzaskowski [w:] Kodeks cywilny. Komentarz. Księga pierwsza. Część Ogólna, red. J.Gudowski, LEX, art.58 teza 100.

20 ECLI:EU:C:2018:107

21 M.Bednarek w: System Prawa Prywatnego Tom 5 Prawo zobowiązań – część ogólna, 2013, s.766.

22 Cz. Żuławska w: Komentarz do Kodeksu cywilnego red. G.Bieniek, Księga trzecia, Zobowiązania, W-wa 2003, s.137.

23 M.Bednarek w: System Prawa Prywatnego Tom 5 Prawo zobowiązań – część ogólna, W-wa 2013, s.767.

24 Dz.Urz.UE.L z 2016 r. Nr 276, poz. 17.

25 Pkt 73 wyroku z 26 stycznia 2017 roku, (...), C-421/14, ECLI:EU:C:2017:60.

26 M.Safjan, w: K.Pietrzykowski, KC. Komentarz, art.353⁽¹⁾, C.H.Beck Warszawa 2015.

27 Przypomnieć można, że wyrok SN zapadł w sprawie, w której umowa kredytu została zawarta przed przystąpieniem do Unii Europejskiej.

28 ECLI:EU:C:2019:250.

29 Potwierdzonej następnie w uchwale składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 roku, sygn.. III CZP 6/21.